

81

Konkurs Szopek
Krakowskich

Muzeum Krakowa

81

Konkurs Szopek
Krakowskich

Katalog wystawy
pokonkursowej

Muzeum Krakowa

Kolegium Wydawnicze Muzeum Krakowa:
Jacek Salwiński (przewodniczący), Marcin Baran
(sekretarz), Anna Biedrzycka, Ewa Gaczoł, Piotr
Hapanowicz, Katarzyna Moskał, Zdzisław Noga,
Wacław Szczepanik, Andrzej Szoka, Przemysław
Zarubin

Recenzenci:
dr Piotr Hapanowicz, prof. dr hab. Zdzisław Noga

Koncepcja katalogu:
Izabela Okręglicka

Opracowanie podpisów:
Olga Jania

Fotografie szopek:
Marcin Gulis, Bogdan Krężel

Fotografie z wystawy:
Marcin Gulis, Bogdan Krężel

Projekt i skład: Omega

Redakcja:
Barbara Cisowska, współpraca: Adriana Łyszczarczyk

ISBN 978-83-67828-26-0

© Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków 2024

Rynek Główny 35, 31-011 Kraków

Centrum Obsługi Zwiedzających:

Rynek Główny 35, 31-011 Kraków

tel. 12 426 50 60,

e-mail: info@muzeumkrakowa.pl

www.muzeumkrakowa.pl

www.facebook.com/muzeumkrakowa

Druk:
ZAPOL Sobczyk Sp. k.

Mam przyjemność przedstawić Państwu katalog wystawy pokonkursowej 81. Konkursu Szopek Krakowskich. Jest to już trzecia z kolei publikacja, w której udokumentowano dzieła krakowskich szopkarek i szopkarzy stających do corocznej rywalizacji. Tym razem kreatywność i zaangażowanie twórczyń i twórców sprawiły, że katalog jest obszerniejszy niż we wcześniejszych dwóch latach. Do konkursu w 2023 roku zgłoszono bowiem łącznie 229 szopek. Tym samym niemal wyrównany został rekord z 1986 roku, gdy na stopniach pomnikach Adama Mickiewicza ustawiono 230 szopkarskich prac. Jest to też znaczący wzrost w porównaniu do lat ostatnich, gdy zgłaszanych do konkursu szopek rzadko było powyżej 150. Ta obfitość owoców szopkarskiego trudu w 2023 roku niezmiernie nas cieszy, ponieważ przede wszystkim świadczy o żywotności tradycji, nad którą Muzeum Krakowa sprawuje opiekę od blisko 80 lat. Niemniej zadajemy sobie pytanie o przyczyny tego wyraźnego wzrostu zainteresowania dorocznym konkursem. Nie był to wszak konkurs jubileuszowy, kiedy to zawsze można było zaobserwować większe zaangażowanie społeczności szopkarskiej. Wprawdzie w 2023 roku minęło 800 lat od wystawienia pierwszej szopki bożonarodzeniowej przez św. Franciszka w Greccio (co zostało upamiętnione przez niektórych twórców), lecz wydaje się jednak, że na ożywienie twórczości szopkarskiej wpływ miało kilka innych czynników.

Pierwszym z nich była nowa forma zgłaszania się do konkursu. Uczestnicy zapisywali się przez formularz elektroniczny i musieli zrobić to na kilka dni przed pierwszym czwartkiem grudnia. Zawiłości systemu internetowego okazały się nie takie straszne. Mało tego, dla części debiutujących szopkarzy taka forma zapisów mogła nawet pomóc w przełamaniu tremy związanej z odnalezieniem się po raz pierwszy wśród uznanych mistrzów prezentujących z dumą swoje najświeższe dzieła „pod Adasiem”. Niewątpliwy wpływ na wzrost liczebności szopkarek i szopkarzy miały warsztaty mistrzowskie w Muzeum Krakowa, które w 2023 roku po raz pierwszy przeprowadzono także dla osób dorosłych. Sztuki szopkarskiej nauczał mistrz Wiesław Barczewski, pod którego doświadczonym okiem powstało kilka znakomitych prac. Również warsztatowa grupa młodzieżowa prowadzona przez niezwykle kreatywnych twórców Filipa Fotomajczyka i Andrzeja Malika przygotowała szopki krakowskie na poziomie wzbudzającym uznanie. W końcu nie można pominąć nowo wprowadzonej kategorii OFF, do której zgłoszono 16 prac. Pomysłowość twórców w przetwarzaniu formy szopki krakowskiej przekraczała niekiedy granice wyobraźni jurorów. Dlatego też wyróżniając niektóre prace, użyto sformułowania „za zaskok”.

Życzymy sobie, żeby w kolejnym roku zainteresowanie tworzeniem szopek krakowskich nie tylko nie zmalało, lecz aby przyciągnęło kolejne adeptki i kolejnych adeptów tego wyjątkowego rękodzieła, które w 2018 roku znalazło uznanie w społeczności międzynarodowej w postaci wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Sale wystawowe Pałacu Krzysztofory mają jeszcze trochę wolnego miejsca...

Wydanie niniejszego katalogu było możliwe dzięki dofinansowaniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach projektu „Szopkarskie rody. Przeszłość przyszłości dla rozwoju rzemiosła szopkarstwa krakowskiego”.

Chciałbym wyrazić podziękowania zespołowi Muzeum, który przyczynił się do wydania tego katalogu: kuratorce wystawy pokonkursowej i kierownicze projektu Małgorzacie Niechaj, autorom fotografii Marcinowi Gulisowi i Bogdanowi Krężelowi, a także dr. Andrzejowi Szoce, Oldze Jani, Izabeli Okręglickiej i Barbarze Cisowskiej.

Michał Niezabitowski
Dyrektor Muzeum Krakowa

Wystawa pokonkursowa

81. Konkursu Szopek Krakowskich

W dniu 7 grudnia 2023 roku miał miejsce 81. Konkurs Szopek Krakowskich. To już długa tradycja spotkań szopkarzy, mieszkańców Krakowa oraz dziennikarzy pod pomnikiem Adama Mickiewicza na Rynku Głównym. Jak co roku, w pierwszy czwartek grudnia, zgromadziły się tam setki osób, aby zobaczyć szopki zgłoszone do konkursu. Dla szopkarek i szopkarzy to wyjątkowy dzień, świętowanie zwieńczenia wielomiesięcznej pracy nad szopką. Pokazanie się ze swoimi dziełami na krakowskim Rynku Głównym i spotkanie z innymi twórcami jest ważne dla ich tożsamości, zachowania tradycji i wymiany doświadczeń, jest to też konfrontacja z pracami innych twórców kultywujących tradycje krakowskiego szopkarstwa. W tym roku pomimo niesprzyjającej aury, wiatru i opadów mokrego śniegu z deszczem, twórcy szopek licznie przybyli na Rynek, aby zaprezentować swoje dzieła. Ze względu jednak na warunki pogodowe szopki były prezentowane pod arkadami Sukiennic. Tylko nieliczni mistrzowie – jak Dariusz Czyż – postawili swoje prace na stopniach pomnika Adama Mickiewicza, by tradycji stało się zadość.

Od pierwszego konkursu w 1937 roku zmieniło się nie tylko miejsce prezentacji prac szopkarzy, ale zmianie uległy także kategorie ocenianych szopek oraz regulamin, a same wystawy pokonkursowe z roku na rok stawały się coraz bardziej dopracowane i trwały coraz dłużej. Niezmienny pozostał za to zachwyt licznych widzów i zaciekawienie twórczymi możliwościami szopkarzy. Wystawy co roku przyciągają tłumy zwiedzających, którzy przybywają do Pałacu Krzysztofory, by podziwiać nowe dzieła. To jedyna okazja zobaczenia pokonkursowych szopek, gdyż tylko nieliczne zostają zakupione do Muzeum, pozostałe rozjeżdżają się po świecie. Po ostatnim konkursie tylko pojedyncze pokonkursowe dzieła zostały w rękach autorów, większość została sprzedana. Zauważalny jest popyt nie tylko na szopki z konkursu, ale też na te zamawiane na specjalne okazje, np. na prezent ślubny.

W 2023 roku minęło pięć lat od wpisu szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO, a w roku 2024 przypada 10. rocznica wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Widoczny jest wzrost zainteresowania nie tylko zwiedzaniem, oglądaniem i zakupem szopek, ale – co szczególnie cieszy – wykonywaniem szopek. Udział w konkursie postrzegany jest jako wyróżnienie i nobilitacja.

W 2023 roku na konkurs została zgłoszona rekordowa liczba szopek: aż 229 (w 2022 r. było ich 142), w tym 91 szopek zostało wykonanych przez osoby dorosłe – 75 szopek tradycyjnych i 16 szopek w kategorii OFF (nowa kategoria wprowadzona w 2023 r.). To o 40 prac więcej niż w 2022 roku, więcej było też szopek dużych i średnich. Szopek młodzieżowych było w tym roku o jedną mniej – sześć (w 2022 r. było ich 7), co było spowodowane tym, że jeden twórca przeszedł do grupy dorosłych. Wzrosła za to liczba szopek dziecięcych – z 20 w 2022 roku do 68 w roku 2023, a także szkolnych – z 32 do 45. Zmalała jednak liczba szopek w kategorii rodzinnej – z 24 do 19 (w tej grupie więcej dzieci zrobiło szopki samodzielnie).

Szopki w kategorii dorosłych tradycyjnie oceniano ze względu na rozmiar: szopki duże (zgłoszono 12 szopek), średnie (21), małe (25) i miniaturowe (17).

Ogólnie poziom prac był bardzo wysoki, większość była tradycyjnie wykonana i bardzo dopracowana, zarówno te wykonane przez dorosłych, młodzież, jak i dzieci oraz rodziny. W wielu szopkach motywem przewodnim było odwołanie do Roku Tetmajera (postać w szopkach nr 70, 151, malarz przy sztaludze – szopki nr 9, 27, 44, 63, 178, postaci w strojach nawiązujące do obrazów malarza – szopki nr 44, 156, 232), Roku Matejki (postać w szopkach nr 58, 106, malarz przy sztaludze – szopki nr 63, 65) i Roku Kopernika (postać w szopkach nr 9, 27, 38, 62, 63, 174, 185, pomnik – szopki nr 73, 192, 203, obraz – szopki nr 120, 219). Nawiązywano do 5-lecia wpisu szopkarstwa na Listę UNESCO (np. w szopkach nr 227, 237). W kilku szopkach autorzy przywołali 150-lecie Straży Pożarnej w Krakowie (szopki nr 9, 44). W roku 2023 zmarł mistrz szopkarski Maciej Moszew, którego w szopce upamiętnili m.in. Stanisław Malik oraz Ewa Leszczyńska. Niektórzy z szopkarzy nadal nawiązywali w swoich pracach do wojny w Ukrainie (pojawiła się postać Putina jako diabła lub w otoczeniu diabłów w piekle) i pomocy udzielanej przez Polaków uciekającym Ukraińcom, choćby poprzez umieszczenie flagi ukraińskiej.

Regulamin konkursu szopek jest stale dopracowywany i aktualizowany. Jurorzy oceniają szopki tradycyjne według określonych kryteriów, tj.: tradycyjność, architektura (krakowska obowiązkowo), kolorystyka, lalki, narracyjność, elementy ruchome i światło, nowatorstwo, dekoracyjność i ogólne wrażenie estetyczne oraz tradycyjną technologię wykonania szopki. W ostatnim roku organizator, mając na względzie zachowanie tradycji szopkarstwa, ale też uwzględniając różnorodność i kreatywność twórców, zdecydował o wprowadzeniu dodatkowej kategorii OFF, otwartej na różne techniki i wyraz artystyczny prezentacji misterium Bożego Narodzenia. W kategorii OFF wprowadzono więc inne kryteria oceniania: ogólne wrażenie estetyczne, innowacyjność dzieła i innowacyjność użytych technik. Jednak żadne dzieło nie mogło zawierać elementów mowy nienawiści według definicji przyjętej przez Radę Europy. Tradycyjne szopkarstwo to rękodzieło, dlatego najwyżej oceniane są zarówno wykonane własnoręcznie całe szopki, jak i detale, a także ręcznie zrobione figurki współgrające stylem, proporcjami i kontekstem z architekturą. Dopuszczone jest użycie nowoczesnych materiałów czy technik, np. przy wykonywaniu mechanizmów.

W 2023 roku po raz pierwszy wprowadzono zgłaszanie prac do konkursu elektronicznie – poprzez formularz zgłoszeniowy zamieszczony na stronie Muzeum Krakowa. Do formularza została załączona metryczka do szopki z pytaniami o technikę wykonania, użyte materiały oraz motywy przewodnie, tematykę i postaci, co przyczyniło się do lepszego poznania autorów, jak i budowy szopek oraz przedstawionych w nich elementów architektury, dekoracji, scen i postaci.

Wielu mistrzów przygotowało na konkurs dzieła, które zostały docenione przez jurorów. Świadczą o tym licznie przyznane nagrody równorzędne w każdej kategorii.

Spśród 12 szopek dużych większość została nagrodzona i wyróżniona. Każda z nich była w innym stylu, z wykorzystaniem różnych materiałów i różnorodnych przedstawień. I nagrody otrzymały szopki autorstwa: Renaty Markowskiej i Józefa Madeja. Dwie przepiękne prace wykonane w całkowicie odmiennej konwencji, innym stylu, z wykorzystaniem innych materiałów i dekoracji. Renata Markowska kontynuuje tradycję rodzinną, wykorzystując staniol tzw. gnieciony zarówno

do architektury, jak i wszystkich elementów dekoracyjnych wykonanych z misternie formowanych w różne kształty zwitek staliu. Figurki – z malowanymi twarzami, w strojach z materiału – zostały wykonane własnoręcznie. Szopka nazwana księżycową to wielopoziomowa konstrukcja zbudowana z elementów wzorowanych na krakowskich zabytkach, które związane są z życiem i działalnością Kazimierza Kordylewskiego, odkrywcy pyłowych księżyców Ziemi. Są to kościoły: Mariacki (hejnalica), św. św. Piotra i Pawła (fasada, kopuła i wnętrze kościoła z wahadłem Foucault), św. Michała na Skalce (hełmy wież bocznych, Krypta Zasłużonych oraz wieżyczki klasztoru), a także Collegium Maius (wykusze i szczyt fasady), Collegium Śniadeckiego (fasada i kopuły astronomiczne) i nagrobek K. Kordylewskiego na cmentarzu Rakowickim. W szopce obok Świętej Rodziny i innych postaci biblijnych umieszczono figurkę astronoma, kłaniającego się Dzieciątku. Trzyma on w rękach książkę o pyłowych księżycach Ziemi. W dolnej części szopki, we wnętrzu kościoła św. św. Piotra i Pawła, stoją figurki żony i córki K. Kordylewskiego, który w 1949 roku zapoczątkował w tym kościele pokazy wahadła Foucault. A w związku z 550. rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika w niszy ponad scenką główną znajduje się miniatura jego pomnika. Natomiast szopka Józefa Madeja to wysoka, wielopoziomowa smukła konstrukcja z dużą liczbą postaci wyrzeźbionych przez autora w drewnie, malowanych i ubranych w stroje z materiału bądź staliu. W szopce umieszczono liczne sceny: na pierwszej kondygnacji tradycyjną grupę kołodźników (12 postaci) oraz wóz z koniem przed budynkiem na wzór Rydlówki – oddziału Muzeum Krakowa, na drugiej – postaci z legend: pośrodku Lajkonik z orszakiem, po bokach Smok Wawelski i Pan Twardowski na kogucie, na trzeciej – Święta Rodzina z postaciami oddającymi hołd Dzieciątku: król kurkowy z marszałkiem oraz Krakowiak i góral, a na kolejnej kondygnacji – dzwonnik wawelski poruszający dzwon zawieszony powyżej. W tle autor umieścił liczne wizerunki znanych obrazów maryjnych. Szopkę wieńczy wieża mariacka, poniżej uwiecznione zostały kopuły i wieże z katedry wawelskiej. Obok flag polskich znajdują się elementy symboliki krakowskiej: flagi biało-niebieskie, herb, litera „K”. Całość szopki udekorowana jest koralikami, pasmanterią, staniolem i brokatową folią samoprzylepną. Oboje autorzy dołączyli do swoich dzieł opisy ułatwiające identyfikację bogatej tematyki, postaci i dekoracji. II nagrodę również otrzymało dwoje autorów: Katarzyna Racka i Aleksander Wełna. Tym razem są to szopki podobnych rozmiarów, o podobnej konstrukcji i elementach architektury: arkady Sukiennic na pierwszym poziomie, na trzecim poziomie – Święta Rodzina pod kopułą kaplicy Zygmuntońskiej oraz dominująca środkowa wieża mariacka, a także liczne wieże boczne, ale u Katarzyny Rackiej zostały bardziej dopracowane elementy z kościoła św. Andrzeja i katedry wawelskiej. Oboje wykonali wszystkie postaci własnoręcznie. W szopce Rackiej są one duże, w pięknych strojach z karbowanej kolorowej bibuły, z wymodelowanymi twarzami zarówno u aniołów, Świętej Rodziny, jak i u szczególnie dekoracyjnych Krakowiaków, Lajkonika i Pana Twardowskiego, które poruszają się na podstawie szopki. Autorka używa głównie staliu do architektury i dekoracyjnych zwitek. Natomiast w szopce Aleksandra Wełny postaci są w podobny sposób wymodelowane, w strojach ze staliu, oprócz bardzo dekoracyjnego Lajkonika. Autor używa do dekoracji szopki, poza staniolem, dużo pasmanterii oraz gotowych elementów, np. kwiatów, koralików i szklanych ozdób. III nagrodę otrzymał Dariusz Czyż za wyjątkową dwustronną szopkę – jedna połowa jest krakowska, druga – warszawska. Od strony krakowskiej przedstawiono

architekturę katedry wawelskiej z wieżami i grobami królów, kościołów (Mariackiego, św. Wojciecha, św. Andrzeja, Dominikanów), wieży Ratuszowej, oraz postaci: królów, Krakowiaków, kwaciarek, bohaterów legend (Smok Wawelski), a także konkretnych osób – Dyrektora Muzeum Krakowa Michała Niezabitowskiego, kustosz Małgorzaty Niechaj, pieśniarza Makino (A. Kobyliński) i członków Krakowskiej Szmelcpaki. Po stronie warszawskiej znajdziemy architekturę zamku warszawskiego, kościołów św. Krzyża i Zbawiciela, katedry warszawskiej, kolumnę króla Zygmunta, grób nieznanego żołnierza oraz pomnik warszawskiej Syrenki. Obie strony łączy otwarta scena Bożego Narodzenia z wieńczącymi szopkę wieżami krakowskimi. Szopka jest bogato dekorowana zarówno tradycyjnymi zwijkami staniolowymi, jak i cekinami oraz koralikami. W tej kategorii wyróżnienie otrzymała szopka Kryspina Wolnego za wiele elementów wykonanych ręcznie. Zachwyciły tutaj szczególnie figurki ze staniolu: na pierwszej kondygnacji postać Tetmajera ze sztalugami z rysunkami po bokach, za nim zaś postać Kopernika, na drugim poziomie – Lajkonik, po bokach królowie z darami, a na kolejnym – Święta Rodzina. Staniolowe elementy dekorujące oraz witraże wspaniale dopełniają tę wysoką smukłą szopkę. Na uwagę zasługuje też barwna, bardzo rozbudowana szopka Romana Woźniaka, bogato ozdobiona elementami architektury z licznymi ruchomymi postaciami i scenami. Na przodzie zostały umieszczone postaci kojarzone z Krakowem: Krakowianka z wiankiem w dłoniach, Krakowiak z gwiazdą kolędniczą, Pan Twardowski, Lajkonik, Stańczyk, tuż ponad nimi na pierwszej kondygnacji: orszak szopkarzy prowadzony przez kustosz Muzeum Krakowa Małgorzatę Niechaj, obok kłaniają się Trzej Królowie z darami, za nimi Filutek z psem Fafikiem z „Przekroju”, pod ścianą wieży stoją zaś dwaj żołnierze. Dalej jest scena z postacią Polonii, po bokach anioły z mieczami, na drugiej kondygnacji są św. Józef i Maryja kołysząca na rękach Dzieciątka Jezus. Szopka zwieńczona została wieżą mariacką.

W kategorii szopek średnich, których było 21, rywalizowali zarówno uznani mistrzowie, jak i debiutanci. W tej kategorii przyznano aż trzy I nagrody. Zdobyli je: Leszek Zarzycki, Stanisław Malik oraz Krzysztof Delkowski i Małgorzata Konieczny. Nagrody otrzymali szopkarze z długoletnim stażem, tworzący dzieła o różnorodnych formach i z przeróżnych materiałów. Każda z tych szopek ma inny styl, konstrukcję i dekoracje. W szopce Leszka Zarzyckiego z doskonałymi elementami rozbudowanej, barwnej architektury, zachwycają wyjątkowo piękne i dopracowane postaci: Świętej Rodziny, tańczących Krakowiaków i Krakowianek, Trzech Króli i aniołów. Stanisław Malik udekorował szopkę staniolowymi zwijkami z wyjątkowym motywem kwiatów wykonanych z kolorowych folii, w tradycyjnej architekturze umieścił rzeźbione, malowane postaci, a pośrodku – gwiazdę nawiązującą do jasełkowej tradycji rodziny Malików ze Zwierzyńca. Obok klasycznie przedstawionych Świętej Rodziny, Lajkonika i aniołów, znaleźli się tu też Kopernik i Maciej Moszew z szopką oraz Matejko i Tetmajer przy sztalugach. Delkowski i Konieczny zbudowali szopkę z dopracowanymi detalami architektury i licznymi poruszającymi się postaciami: na pierwszej kondygnacji, pod wieżami, po bokach tańczące Krakowianki i Krakowiacy, a na środku Tetmajer przy sztaludze i strażak-trębacz przypominający o 150. rocznicy krakowskiej Straży Pożarnej, na drugiej kondygnacji – korowód kolędników chodzący wokół Świętej Rodziny. II nagrodę otrzymały szopki Anny Malik i Jana Freiberga. Anna Malik w całości dzieło poświęciła Jerzemu Nowosielskiemu: w szopce, obok Świętej Rodziny i dużej liczby aniołów,

jest zarówno postać artysty i postacie jego uczniów niosących ikony, a także odwołujące się do tych ikon witraże. Wszystkie figurki są własnoręcznie rzeźbione i pięknie dekorowane. Natomiast w szopce Jana Freiberga do Świętej Rodziny zdążają Trzej Królowie z wielbłądem, którym towarzyszą postaci Smoka Wawelskiego, Lajkonika i pary Krakowiaków. Nagrodzona III nagrodą szopka Zbigniewa Grzecha jak co roku była w niepowtarzalnym stylu: lekka, ażurowa, z flankującymi elementami Kurzej Stopki z Wawelu, smukła, z wykorzystaniem karbowanej tektury, z grupami ciekawie wykonanych postaci: Krakowiaków i górali przy wieżach przed budowlą szopki, kolędnikami, Smokiem Wawelskim, Panem Twardowskim i Świętą Rodziną na trzeciej kondygnacji. Wyróżnienie otrzymali: Roman Piątek za narracyjność (liczne przedstawienia, m.in. interesująco ukazany warsztat szopkarza oraz malarza) oraz: Joanna Pater, Elżbieta Rasch, Amalia Król, Krystyna Kucia za dekoracyjność i manualny trud (szopka udekorowana licznymi zwijkami i kuleczkami ze staniolu). Natomiast specjalne wyróżnienie Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa otrzymali Kamil i Aleksander Prokschowie za wspólny debiut w kategorii szopek wykonywanych przez osoby dorosłe (w szopce przedstawiono Matejkę malującego obraz *Kopernik*, upamiętniając tym sposobem dwóch wielkich Polaków).

Najwięcej było szopek małych – 25, z których większość miała bardzo rozbudowaną architekturę, z licznymi przedstawieniami scen, postaci oraz bogatą narracją. W tej kategorii I nagrodę otrzymał Zbigniew Madej za dopracowaną architekturę i rozbudowaną narrację, podkreślając przede wszystkim, iż „2023 Rokiem Matejki” (taki napis trzyma Smok Wawelski na pierwszej kondygnacji). Po bokach stoją tu także pomniki Matejki: z Plant i z Krzesławic, a powyżej we wnęce Stańczyk na tle obrazu Jana Matejki. Dopiero na trzecim poziomie jest Dzieciątko adorowane przez królów i aniołów. II nagrodę otrzymali ex aequo Zbigniew Gillert i Jakub Zawadziński. Było to zderzenie doświadczonego mistrza z młodym artystą. Obie szopki mają bardzo dopracowaną architekturę z ciekawymi detalami i licznymi postaciami z kolorowych stanioli, ale różnią się formą i stylem wykonania. Zbigniew Gillert kontynuuje tradycję rodzinną – jego smukła szopka to szlachetna elegancja oraz mistrzowskie wykonanie architektury i detalu; wykorzystuje staniole także do zrobienia figurek, wśród których dominuje orszak Lajkonika. Jakub Zawadziński to z kolei mistrz detalu. Drobnie elementy dekoracyjne przeważają w bardzo dopracowanej szopce z licznymi postaciami z legend: od Smoka Wawelskiego na przodzie, przez Lajkonika, aż do Pana Twardowskiego na księżycu. Znalazła się tu także postać Mikołaja Kopernika. III nagrodę także przyznano dwóm twórcom: Józefowi Tyrpie (w jego szopce Świętej Rodziny towarzyszą postaci kolędników, tancerzy w strojach krakowskich, przed nimi Lajkonik z orszakiem i Smok Wawelski, a na drugiej kondygnacji: król kurkowy z marszałkami oraz Dyrektor Muzeum Krakowa Michał Niezabitowski i kustosz Małgorzata Niechaj) i Kazimierzowi Stopińskiemu (w tej szopce z kolei Świętą Rodziną adorują liczne postaci: Trzej Królowie, pasterze, a na parterze przed wejściem stoi postać Anny Szałapak z białą różą). Stopiński zachowując swój charakterystyczny styl, tworzy zawsze na konkurs dwie szopki: kolorową i tzw. białą. Nie inaczej było w tym roku. W tej kategorii przyznano również kilka wyróżnień, m.in. szopce Andrzeja Malika za interpretację architektury modernistycznej Krakowa (przedstawienie gmachu Muzeum Narodowego, Hotelu Cracovia itp.) oraz pracy Stanisława Smolenia za mechanizację (okrągła asymetryczna budowa z licznymi mechanizmami poruszającymi postaciami na wszystkich poziomach).

W porównaniu do lat ubiegłych więcej było miniaterek, bo aż 17. W 2022 roku wykonano ich 10, a w 2021 tylko pięć. Tym razem przyznano po dwie I i III nagrody. I nagroda znów trafiła w ręce Zbigniewa Madeja za szopkę tym razem z napisem „2023 Rokiem Kopernika”. Drugą I nagrodę otrzymał Jan Kirsz. W jego szopce na pierwszej kondygnacji znajdują się szopkarze podczas konkursu, którzy mają symbolizować 5. rocznicę wpisu na Listę UNESCO, a na drugiej – obok Świętej Rodziny, postaci Kopernika i Matejki. Marcina Bojarskiego nagrodzono II nagrodą za szopkę we wnętrzu półkuli, gdzie Świętą Rodzinę w zabudowie Krakowa adorują Trzej Królowie i Lajkonik. W części podziemnej przypominającej wnętrze kopalni soli (Wieliczka?) jest smok z owieczką, a najniżej umieszczono postać Jana Kirsza (nawiązanie do rocznicy wpisu na Listę UNESCO) oraz postać z rosyjską flagą (Putin?) w otoczeniu diabłów. Pierwszą III nagrodę otrzymał Maciej Kozłowski za przedstawienie Świętej Rodziny pod kopułą kaplicy Zygmuntońskiej. W szopce znalazły się też symbole Krakowa: Lajkonik, Smok Wawelski, gołębie i sprzedawca krakowskich obwarzanków, a we wnętrzu – postać Włodzimierza Tetmajera przy sztaludze oraz anioły grające na chwałę Dzieciątka. III nagrodę przyznano też Marcinowi Kopaczyńskiemu. W jego szopce Święta Rodzina znajduje się na tle teatru Słowackiego, powyżej – architektura kościoła św. św. Piotra i Pawła, wieża mariacka z trębaczem, a także nawiązanie do Roku Matejki i Roku Tetmajera (np. Stańczyk, stroje krakowskie, chochoł itp.). Natomiast najmniejszą w tej kategorii szopkę po raz kolejny wykonał Marcin Bojarski – w łupince orzecha włoskiego pod szopką zmieścił się nawet Smok Wawelski.

Szopkę młodzieżowych było sześć. Jury przyznało tylko trzy I nagrody za szczególnie interesujące szopki. Otrzymali je: Julia Cyganik (w szopce z dopracowaną architekturą i postaciami ze staniolu na pierwszym planie przedstawiła szopkarzy z okazji 5. rocznicy wpisu szopkarstwa na Listę UNESCO, na drugiej kondygnacji – Smoka Wawelskiego, Lajkonika i trębacza na wieży mariackiej oraz nawiązała do roku kopernikańskiego), Katarzyna Strzelczyk (w jej szopce znaleźli się kwaciarka oraz tancerze w strojach ludowych) i Stanisław Ożóg (za szopkę z ciekawą architekturą i dużą liczbą poruszających się postaci, m.in Smoka Wawelskiego i Lajkonika). Wszystkie trzy szopki mają podobny schemat architektury: Święta Rodzina pod kopułą kaplicy Zygmuntońskiej, a powyżej wieża mariacka. Pozostałe prace również były interesujące i wykonane z dużą precyzją.

Od wielu lat przyznawane są też dodatkowe nagrody. Nagrodę im. Zofii i Romana Reinfussów otrzymał Jan Kirsz, Nagrodę im. Jerzego Dobrzyckiego – Renata Markowska, a Nagrodę im. Anny Szałapak – Jakub Zawadziński.

Znacząco wzrosła liczba szopek rodzinnych, które są coraz bardziej dopracowane i w większości nawiązują do tradycyjnej architektury i dekoracji. Część dzieci z rodzin trudniących się szopkarstwem wykonało w tym roku samodzielnie dodatkowe szopki, w różnych kategoriach wiekowych. Wśród tych autorów widać potencjał i twórczy zapał, co daje nadzieję na rozwój szopkarstwa i pojawienie się nowego pokolenia szopkarzy. W tej kategorii wyobraźnia nie zna granic, a różnorodność tematów, scen, postaci w wielu pracach jest zaskakująca i zachwycająca.

Liczba szopek szkolnych wykonywanych w grupach była taka sama jak w ubiegłym roku. Szopki w tej kategorii różnią się poziomem, ale niektóre zespoły startują od lat i rozwijają swoje umiejętności, przynosząc coraz lepsze dzieła na konkurs. Z roku na rok zwiększa się liczba dużych szopek

z dopracowaną architekturą i bogatą narracją, czasem z dodatkowymi prezentacjami, np. z odsyłającym do nich kodem QR.

W 2023 roku wprowadzono nową kategorię: szopki OFF, w której I nagrodę otrzymali znany mistrz szopki tradycyjnej Wiesław Barczewski za szopkę będącą obrazkiem na szkle oraz grupa dziesięciu hafciarek, z których każda wyhaftowała fragment szopki złożonej na tle wydruku widoku z Nowej Huty. II nagrodę przyznano pracom: Zbigniewa Burego za szopkę ceramiczną i Justynie Major za szopkę z piernika, a III nagrodę – grupie OLZON ze Szpitala Klinicznego im. Babińskiego w Krakowie za wyjątkową instalację w ogromnym słoju ze szklanym motylem na wieczku, z bogatymi przedstawieniami, gdzie Świętą Rodzinę umieszczono w kaplicy szpitalnej. Jury przyznało dodatkowe nagrody „za zaskok”: Cecylii Malik za kapelusz w formie wieży mariackiej oraz Bartoszewi Józefowskiemu za przedstawienie szopki w formie książeczki wykonanej z kart pokemonów. Były też szopki wydrukowane na drukarce 3D (J. Kramarza, M. Kitali) oraz społecznie zaangażowane, jak ta Andrzeja Ożoga umieszczona na pniu dębu, przedstawiająca kościół Mariacki ze Świętą Rodziną oraz zabytki z Rynku.

Wyniki ogłoszone zostały 10 grudnia przez Dyrektora Muzeum Krakowa dr. Michała Niezabitowskiego podczas uroczystości zorganizowanej w gronie szopkarzy i zaproszonych gości. Nagrody wręczali Wiceprezydent Miasta Krakowa Bogusław Kośmider oraz Król Kurkowy Reginald Sas Jaworski. Uroczystość uświetnił chór studentów z Uniwersytetu Jagiellońskiego, śpiewając kolędy.

Wystawa została otwarta 10 grudnia 2023 roku (od 11 grudnia udostępniona publiczności) i trwała do 25 lutego 2024 roku. Wystawie towarzyszyły dodatkowe wydarzenia. Już 9 grudnia została przeprowadzona gra miejska „Po śladach szopek krakowskich”, opracowana i przygotowana przez szopkarza Filipa Fotomajczyka, zorganizowana we współpracy z Muzeum Krakowa, które przygotowało nagrody dla zespołów rodzinnych biorących udział w grze. Natomiast 17 grudnia odbyła się specjalna impreza z rozdaniem dyplomów i nagród dla dzieci, rodzin i twórców szopek szkolnych. Towarzyszyły jej występy taneczne dzieci z zespołu Krakowiak oraz słodki poczęstunek. Także w grudniu na wystawie miały miejsce spotkania z szopkarzami, którzy prezentowali tradycję i rzemiosło szopkarstwa krakowskiego. Można było porozmawiać i przyjrzeć się pracy szopkarzy: Marka i Renaty Markowskich, Jakuba Zawadzińskiego oraz Andrzeja Ożoga.

Wystawa pokonkursowa szopek krakowskich była prezentowana w holu wejściowym i dziewięciu salach wystaw czasowych Pałacu Krzysztofory. Na wejściu duża plansza zawierała informację o wystawie oraz regulamin konkursu. W holu ustawiono szopkę edukacyjną, tzn. otwieraną, autorstwa Andrzeja Malika. Obok na planszy znalazły się zdjęcia przedstawiające etapy powstawania i montażu szopki oraz informacja na temat umieszczonych w niej elementów architektury Krakowa. W tej przestrzeni pokazano także szopkę konkursową autorstwa Patryka Raczka. Została ona umieszczona we wnętrzu okazałej gwiazdy betlejemskiej, która doskonale komponowała się, z zawieszoną nad wejściem do pierwszej sali, dużą gwiazdą betlejemską wykonaną przez Annę Malik. Patryk Raczek samą szopkę wykonał metodą tradycyjną i bardzo starannie, z typowymi detalami ze staniolu. We wnętrzu, na tle murów miejskich i nocy z gwiazdami, umieszczono Pana Twardowskiego, a w przyziemiu – Smoka Wawelskiego. Na pierwszym poziomie pośrodku są postaci z legend, m.in. Lajkonik, po boku anioły, a Świętą Rodzinę autor umieścił na drugim poziomie pod kopułą kaplicy

Zygmuntowskiej, nad którą góruje wieża mariacka z trębaczem. W holu dominowała dwustronna szopka Dariusza Czyża (z jednej strony zabytki Krakowa, z drugiej Warszawy, połączone sceną Bożego Narodzenia i wieżami krakowskimi).

W roku 2023 minęło 800 lat od powstania pierwszej szopki bożonarodzeniowej. Tradycję przedstawiania narodzin Jezusa we wzorowanej na betlejemskiej stajence zapoczątkował św. Franciszek z Asyżu. W 1223 roku we włoskiej wiosce Greccio, wraz z ludźmi z okolicy, przygotował pierwszą żywą szopkę. Z okazji tej rocznicy na wystawie przedstawiono genezę szopki i jej historyczny rozwój. W pierwszej sali pośrodku została zaaranżowana specjalna przestrzeń przypominająca o tradycji szopkarstwa. Na planszy umieszczono informacje przybliżające historię szopki z Greccio, uzupełnione widokami tego włoskiego miasteczka. Natomiast na podeście ustawiono współczesną szopkę z Greccio podarowaną Muzeum Krakowa w 2017 roku przez panią mer Greccio Albertinę Miccadei. Obok, we wnęcie za szkłem, zaprezentowano szopki z innych części świata: z Hiszpanii, Chile i Peru z kolekcji Wandy Kordylewskiej-Dutki i Jacka Dutki (wypożyczone od rodziny Markowskich), by pokazać odmienny od krakowskiej styl szopki.

Szopki konkursowe seniorów były wystawione w dwóch pomieszczeniach: w pierwszej sali – duże i średnie, a w drugiej – małe i miniatury. W tym pomieszczeniu towarzyszyły im także prace młodzieżowe i rodzinne. Natomiast w trzeciej sali został pokazany warsztat zmarłego w 2023 roku wybitnego szopkarza Macieja Moszewa. Warsztat ten został prawie w całości przeniesiony z jego pracowni. Prezentację uzupełniła wyświetlana na monitorze rozmowa przeprowadzona z mistrzem w 2012 roku. Przygotowano także stanowisko, przy którym można było odsłuchać wywiad z 2023 roku, udostępniony przez Filipa Fotomajczyka. Nie zabrakło też zdjęć ukazujących Macieja Moszewa w pracowni, użyczonych przez Jakuba Zawadzińskiego, który brał czynny udział w aranżacji warsztatu mistrza. W czwartej, szóstej oraz siódmej sali pokazano dziecięce szopki indywidualne, szkolne i rodzinne, a w czwartej dodatkowo zaaranżowano salonik – miejsce odpoczynku z kanapami i stolikami. W tej sali została także ustawiona szopka dotykowa wykonana przez Filipa Fotomajczyka. Motywem przewodnim były postaci z tradycji i legend krakowskich.

W pierwszej sali wystawy, we wnęcie, z której można podziwiać widok na kościół Mariacki, stała postać trębacza ubranego w stój strażaka, z autentyczną trąbką w ręce. Elementy te były nawiązaniem do tradycji grania hejnału przez strażaków-trębaczy. W drugiej sali ustawiono gablotę z elementami krakowskich strojów, a prezentację Smoka Wawelskiego w saloniku ograniczono do świecącego na zielono neonu w kształcie smoka. Natomiast w małej, piątej sali, w specjalnej aranżacji, pośrodku ustawiono używany obecnie strój Lajkonika, po bokach umieszczono zaś zdjęcia w tym stroju: Zbigniewa Glonka, który przez 35 lat wcielał się w tę postać, oraz jego syna Mariusza Glonka, który został wybrany w tajnym głosowaniu przez orszak Lajkonika na kolejnego odtwórcę. Z tyłu na ekranie prezentowany był film z pochodzącego Lajkonika. W ósmej sali, na tle widoku wnętrza karczmy Rzym, ustawiono postać Pana Twardowskiego. W tej sali zaprezentowano także szopki z nowej kategorii OFF, uzupełnione szopkami rodzinnymi.

Prezentację powyższych postaci uzupełniała trasa edukacyjna „Zbieraj pieczątki z Olą”. W holu na specjalnej planszy były prezentowane postaci z krakowskich legend, a obok wyłożono karty pracy

z zarysem szopki i z przedstawieniem jedynie Świętej Rodziny. Można było na nich odbić pieczętki z wizerunkami bohaterów krakowskich podać w różnych kolorach tuszu. Natomiast w salach ustawiono prezenty z informacją o sylwetkach przedstawionych na planszach oraz rozmieszczono kolejne pieczętki z tuszownicami. Trasę uzupełniono dotykowymi tyflografikami różnych postaci oraz kodami QR odsyłającymi do ich audiodeskrypcji, co wzmocniło dostępność wystawy i tradycji szopkarstwa krakowskiego. Również przy dziełach mistrzów szopkarskich zamieszczono kody QR, które kierowały do wywiadów i informacji o autorach. W ramach dostępności przygotowano także audiodeskrypcję sal oraz szopek wyróżnionych pierwszą nagrodą w każdej z ocenianych kategorii.

W sali obok holu wystawowego znajduje się stałe Miejsce Żywej Pamięci – Sala Obrad Jury Konkursu Szopek im. Jerzego Dobrzyckiego. Pomieszczenie o amfiteatralnym układzie, z tabliczkami upamiętniającymi zmarłych członków składu sędziowskiego przygotowano specjalnie na obrady jurorów. Prezentowana jest tu najstarsza szopka ze zbiorów Muzeum Krakowa z 1945 roku autorstwa Tadeusza Ruty oraz szopka Katarzyny Rackiej z 2012 roku. Na ekranie były wyświetlane wywiady z szopkarzami nagrane w ostatnim roku w ramach grantu MKiDN „Od ucznia do mistrza. Rozwój tradycyjnego rzemiosła szopkarstwa krakowskiego wpisanego na Listę UNESCO”.

Na pokonkursowej wystawie szopek przeprowadzono wyjątkowo dużo zajęć, zarówno warsztatów (w 73 warsztatach wzięło udział 1536 osób), jak i oprowadzeń dla grup (ponad 100). Orowadzenia prowadzili pracownicy Muzeum Krakowa (oddział Pałac Krzysztofora i Dział Szopek Krakowskich) oraz przewodnicy zewnętrzni z AUPiT „Renesans”. W ramach programu Kraków Naprawdę dla Wszystkich przeprowadzono siedem warsztatów dla osób z problemami wzroku i słuchu, m.in. dla pacjentów ze Szpitala im. Babińskiego, dzieci i młodzieży z Centrum Autyzmu i krakowskiego Stowarzyszenia Tęcza. Dodatkowo zostały zrealizowane dwa szkolenia dla przewodników miejskich po Krakowie przez kuratorkę wystawy Małgorzatę Niechaj. W sumie w tych zajęciach oraz innych wydarzeniach związanych z konkursem i wystawą (konkurs na Rynku, wernisaż, finisaż, rozdania nagród dla dorosłych i dla dzieci) wzięło udział 3435 osób.

Ponadto w ramach grantu MKiDN „Od ucznia do mistrza. Rozwój tradycyjnego rzemiosła szopkarstwa krakowskiego wpisanego na Listę UNESCO” szopkarze przeprowadzili przed konkursem warsztaty: dla dzieci (prowadziła je Anna Malik), dla młodzieży (Filip Fotomajczyk, Andrzej Malik), dla rodzin (Wiesław Barczewski) i po raz pierwszy specjalne warsztaty dla dorosłych (także Wiesław Barczewski). W sumie było ich 32. Dodatkowo w grudniu odbyły się na wystawie spotkania z szopkarzami: Renatą i Markiem Markowskimi, Andrzejem Ożogiem i Jakubem Zawadzińskim, którzy prezentowali tajniki sztuki szopkarstwa krakowskiego. Zrealizowano sześć spotkań z szopkarzami, spośród których dwa były przeznaczone dla osób z niepełnosprawnościami: dla niewidomych, przy wykorzystaniu szopki i materiałów dotykowych, oraz głuchych przy udziale tłumacza polskiego języka migowego. Jak już wspomniano, odbyła się również gra terenowa „Po śladach szopek krakowskich”. W ramach grantu wszystkich wydarzeń odbyło się 48, a uczestniczyło w nich 3860 osób.

Został także wydrukowany kolejny katalog pokonkursowej wystawy z informacją o poprzednim konkursie, tekstem prezentującym szopkarskie tradycje oraz ze zdjęciami szopek.

Do wystawy dodatkowo zostały wydrukowane ulotki w różnych językach o szopkarstwie oraz

niematerialnym dziedzictwie. Był również jak co roku kalendarz, w którym zaprezentowano zdjęcia szopek z poprzedniego konkursu.

Już od wielu lat wystawie towarzyszy plebiscyt publiczności. Zwycięzców wyróżniono specjalnymi voucherami od sponsorów. Pierwsze miejsce w tym plebiscycie zdobyła szopka Renaty Markowskiej, drugie – szopka Andrzeja Majewskiego, natomiast trzecie – Andrzeja Madeja. Tym razem został zorganizowany także dodatkowy plebiscyt tylko dla szopkarzy, którzy oceniali innych twórców budujących szopki. Szopkarze głosowali wyłącznie w kategoriach, w których sami nie startowali. W kategorii szopek dużych zwyciężyła szopka Józefa Madeja, szopek średnich – Leszka Zarzyckiego, małych ex aequo Zbigniewa Madeja i Jakuba Zawadzińskiego, a miniaturowa – Jana Kirsza.

Wystawa szopek krakowskich prezentująca szopki z ostatniego konkursu była szczególnie interesująca. Pałac Krzysztofory przy Rynku Głównym, główna siedziba Muzeum Krakowa, jest dobrą lokalizacją dla odwiedzających, zarówno mieszkańców jak i turystów. Szopkarze zbudowali i przynieśli na konkurs rekordowo dużo szopek, wśród których większość była bardzo rozbudowana, ciekawa, wykonana na wysokim poziomie, co stanowiło wyzwanie dla jurorów przy ocenie – stąd tak dużo nagród i wyróżnień. Interesująco prezentowały się różnorodne prace z kategorii OFF. W grupie mistrzowskich szopek dorosłych dzieła są coraz piękniejsze i bardziej dopracowane, zauważalny jest też napływ wielu nowych i młodych twórców. Coraz ciekawsze są też szopki rodzinne, a wśród młodzieżowych i dziecięcych z roku na rok można zaobserwować coraz większą pomysłowość w prezentacji architektury Krakowa i różnorodność postaci, co świadczy o zdobywaniu doświadczenia i rozwoju młodych twórców. Wystawa szopek w roku 2023 zaoferowała blisko 100 szopek więcej i była jeszcze ciekawsza od zeszłorocznej, więc nie dziwi szczególne zainteresowanie zadowolonych odbiorców, zarówno turystów indywidualnych, jak i grup: dzieci, młodzieży i licznych seniorów. Prezentacja krakowskich szopek w grudniu wprowadziła w świąteczny nastrój krakowian i turystów, a w styczniu i lutym wzmocniła tradycję szopkarstwa. W konsekwencji wystawę obejrzało ponad 36 tysięcy zwiedzających.

Małgorzata Niechaj
Kustosz Muzeum Krakowa

Światowa „kariera” szopki krakowskiej

W 2018 roku szopkarstwo krakowskie zostało wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Jest to pierwsza tradycja związana z wykonywaniem szopek bożonarodzeniowych, którą społeczność międzynarodowa w ten sposób doceniła. Wpis ten niewątpliwie przyczynił się do zwiększania rozpoznawalności krakowskiej szopki w Polsce i na świecie, lecz wcale nie zapoczątkował jej międzynarodowej „kariery”. Ta miała swoje początki wiele lat wcześniej. Warto poświęcić kilka zdań zagadnieniu popularności szopek krakowskich na świecie. Dzieła szopkarek i szopkarzy od dekad są przecież znakomitą wizytówką Krakowa i jego bogatego dziedzictwa, zachwycają miłośników sztuki szopkarskiej na całym globie, z których następnie liczni osobiście przybywają pod Wawel, aby zaczerpnąć u źródła tradycji.

Na przełomie XIX i XX wieku krakowska jasełkowa przeżywała okres swojej największej popularności. W okresie między Bożym Narodzeniem a Nowym Rokiem grupy kolędnicze z dużymi wielobarwnymi szopkami i zestawami lalek ustawiały się na linii A–B Rynku Głównego i oczekiwały na zaproszenie do domów krakowskiego mieszczaństwa, aby wystawić tam szopkarski spektakl z muzyką na żywo. Rywalizujące o zamożnych klientów zespoły chłopaków, najczęściej bezrobotnych zimą murarzy z Krowodrzy, Zwierzyńca, Grzegórzek i innych przedmieść Krakowa, musiały same w sobie tworzyć niecodzienne i barwne uliczne widowisko. Nie umknęło to uwadze obcokrajowców opisujących lokalne zwyczaje bożonarodzeniowe. Clement A. Miles w swojej publikacji zatytułowanej *Christmas in Ritual and Tradition, Christian and Pagan* pisał: „Rynek w Krakowie, zwłaszcza nocą, jest bardzo ładnym widowiskiem, a jego chodnikowe alejki zastawione są lśniąącymi jasełkami”¹. Przed 1937 rokiem pojawiły się w prasie europejskiej opisy i wzmianki dotyczące tradycji szopki jasełkowej. Zwracano przede wszystkim uwagę na renomę, którą wyróżnia się na tle szopek polskich szopka krakowska². Ukształtowany pod koniec XIX wieku, między innymi za sprawą krowoderskich murarzy Michała i Leona Ezenekierów, kanon szopki krakowskiej stał się też inspiracją dla akademickich artystów. Symetryczna i trzywieżowa szopka została stworzona ok. 1906 roku na potrzeby kabaretu Zielony Balonik przez artystów skupionych wokół tej grupy. Pomysłodawcą zbudowania szopki, w której odgrywano programy kabaretowe, był prezes Towarzystwa Sztuki Stosowanej w Krakowie Jerzy Warchałowski³. To właśnie on był komisarzem pawilonu polskiego na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Dekoracyjnej i Wzornictwa w Paryżu w 1925 roku. Artyści tworzący polską ekspozycję (m.in. Tadeusz i Zofia Stryjeńscy) świadomie odwołali się w jej aranżacji do formy i charakteru

1 “The market-place of Cracow, especially at night, is a very pretty spectacle, its sidewalks all lined with these glittering Jaselki” [tłum. autora], zob. C.A. Mile, *Christmas in Ritual and Tradition, Christian and Pagan*, wyd. T. Fisher Unwin, [London] 1912, s. 153.

2 L. Łubieński, *Noël en Pologne*, « Le Télégramme des Vosges » 1929, z 4 stycznia, s. 4.

3 A. Szałapak, *Szopka krakowska jako zjawisko folkloru krakowskiego na tle szopki europejskiej. Studium historyczno-literackie*. Kraków 2012, s. 167–168.

szopki. Jak pisał w swojej recenzji Adam Potocki: „Stanąwszy twarzą do monumentalnych schodów w Grand Palais po lewej stronie, w zamknięciu długiej amfilady »boksów«, nad głowami widzów spostrzegamy oświetloną scenkę, nad którą napis: *Pologne*. Jest to szopka, służąca za rodzaj szyl-du dla działu polskiego, do którego droga, cokolwiek zawiła prowadzi przez Japonię lub Holandję. W tym samym skrzydle pałacu, ale już na pierwszym piętrze, ulokowaną została specjalna wystawa polskiego szkolnictwa artystycznego. Pod wezwaniem szopki zostały zgromadzone w sposób nie zawsze logiczny materiały architektury (rysunki), sztuki ludowej, mebli, kilimów i batików, ceramiki, zabawek, haftów i koronek, książki i ilustracje it. d.”⁴.

Przed 1937 rokiem trudno było jednak o popularyzację szopki krakowskiej w Polsce i na świecie, ponieważ tradycja ta powoli odchodziła w zapomnienie. Dopiero zorganizowanie przez Zarząd Miejski z inicjatywy między innymi Jerzego Dobrzyckiego pierwszego Konkursu Szopek Krakowskich, który miał miejsce 21 grudnia 1937 roku, ożywiło ten ginący zwyczaj. Konkurs musiał odbić się szerokim echem w Polsce i za granicą, ponieważ do jego organizatorów zwrócili się przedstawiciele Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu oraz przedstawiciele miasta Lipska, chcący kupić nagrodzone w rywalizacji szopki. Los szopki krakowskiej, która trafiła do jednego z lipskich muzeów, pozostaje jednak dzisiaj nieznanym⁵.

Szopkarski konkurs został wznowiony po II wojnie światowej, a od 1946 roku jego organizację przejęło Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (MHK). Niestety powojenna trudna rzeczywistość oraz żelazna kurtyna nie sprzyjały popularyzacji szopki krakowskiej w obiegu międzynarodowym. Pomimo tego szopka krakowska zaczęła pojawiać się na europejskich i światowych ekspozycjach. Warto w tym miejscu wspomnieć o powstaniu międzynarodowej wspólnoty miłośników szopek bożonarodzeniowych. Jej założycielami byli Angelo Stefanucci z Rzymu, Don Juan Perez-Cuadrado z San Sebastian oraz José Garrut z Barcelony. W 1951 roku wystosowali oni *Manifesto* do organizacji i centrów miłośników szopek bożonarodzeniowych na świecie, co na zwołanym w maju 1952 roku w Barcelonie kongresie doprowadziło do powołania Międzynarodowej Federacji Szopkarskiej (*Universalis Foederatio Presepistica*)⁶. Chociaż Federacja skupiała stowarzyszenia twórców szopek głównie z zachodniej i południowej Europy, to szybko zaczęto również szukać kontaktów do szopkarczy tworzących we wschodniej części kontynentu. Szopki pochodzące z Polski zostały zaprezentowane już na III Kongresie Międzynarodowym w Rzymie w 1954 roku⁷. Było to prawdopodobnie zasługą Aleksandra Kołtońskiego, mieszkającego nad Tybrem polsko-włoskiego działacza, który należał do grupy osób pod przewodnictwem Angelo Stefanucciego, które w 1953 roku powołały Włoskie Stowarzyszenie Miłośników Szopek (*Associazione Italiana Amici del Presepìo*). Stefanucci, kolekcjoner i badacz szopek bożonarodzeniowych, był także twórcą Międzynarodowego Muzeum Szopki w Rzymie, które otwarto w 1967 roku w pomieszczeniach należących do kościoła pod wezwaniem św. Agaty. W kolekcji Stefanucciego znalazły się też szopki krakowskie. Pierwsza autorstwa Władysława Wiatra, druga zakupiona w 1967 roku za pośrednictwem MHK była dziełem, wówczas 27-letniego,

4 Wystawa *Sztuki Dekoracyjnej w Paryżu*, „Sztuki Piękne” 1924/1925, nr 12, s. 559–560.

5 *Uroczystości (1937–1939)*, Archiwum MHK, sygn. 1/87.

6 P.L. Bombelli, A. Salvatori, *Universalis Foederatio Praesepistica*, Roma 2016, s. 6.

7 Tamże, s. 24–25.

Macieja Moszewska⁸. Pojedyncze szopki krakowskich twórców zaczęły pojawiać się na konkursach sztuki ludowej i wystawach w galeriach i muzeach, w tym także w USA. Do zbiorów w Muzeum Międzynarodowej Sztuki Ludowej w Santa Fe w Nowym Meksyku trafiły, za sprawą amerykańskiego kolekcjonera Alexandra H. Girarda, nagrodzone w konkursach szopek krakowskich prace autorstwa: Adama Kudasa (III nagroda w 1959 r.), Władysława Turskiego (III nagroda w 1959 r.) oraz okazałych rozmiarów szopka Zygmunta Grabarskiego (I nagroda w 1965 r.). Szopki te stanowią tam trzon wystawy poświęconej polskiej kulturze ludowej. Dyrektor MHK w latach 1964–1973 Stanisław Czerpak wspominał o prezentacji szopek krakowskich przed 1973 rokiem także w Amsterdamie, Brukseli, Londynie, Paryżu, Mediolanie, Nowym Jorku i Miami⁹. Były to jednak prawdopodobnie pokazy dzieł pojedynczych szopkarzy. Na Zachód trafiały też małe szopki krakowskie produkowane seryjnie przez spółdzielnie rękodzielnicze m.in. Millenium i Wyspiańskiego podległe CPLiA. W USA kupowane były do kolekcji za pośrednictwem uruchomionego przez Antoniego Kamińskiego w 1960 roku sklepu Cepelii w Nowym Jorku¹⁰.

W 1967 roku miała miejsce pierwsza wystawa zagraniczna szopek krakowskich z kolekcji MHK. Towarzyszyła ona VI Międzynarodowemu Kongresowi Miłośników Szopki (23–26 października) w Madrycie. Wystawa, na której, oprócz krakowskich, znalazły się też szopki z innych krajów, miała prestiżową lokalizację w pałacu Casón del Buen Retiro będącym częścią Prado i została oficjalnie otwarta przez żonę hiszpańskiego dyktatora Francisco Franco, Marię del Carmen Franco y Polo¹¹. Wystawę, która była udostępniana do początku stycznia 1968 roku, przygotowało stowarzyszenie belenistów z Madrytu. Szopki krakowskie spotkały się z dużym zainteresowaniem hiszpańskiej i międzynarodowej publiczności, która często się przy nich fotografowała. Jednak żaden przedstawiciel MHK ani też szopkarz krakowski nie miał możliwości uczestniczyć w madryckiej wystawie. Ponadto przy tej okazji ujawnił się główny problem związany z transportem szopek krakowskich na duże odległości – ich kruchość. Na dziesięć wypożyczonych szopek aż osiem powróciło do Krakowa poważnie uszkodzonych, w tym dwie uznano za zniszczone w stu procentach¹².

Kolejna wystawa szopek z kolekcji MHK miała miejsce w Muzeum Regionalnym Münsterland w miasteczku Telgte (RFN). Na wystawie, która odbyła się w dniach 16 listopada 1969 – 25 stycznia 1970 roku, zaprezentowano piętnaście szopek krakowskich, figurki z szopek jasełkowych oraz pięć ikon przedstawiających Boże Narodzenie z kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie. Część polska wystawy towarzyszyła ekspozycji szopek z Westfalii i z różnych stron świata. Tym razem w otwarciu wysta-

8 D. Wojtaszczyk, *Niezwykłe dzieje polskiej szopki, którą Włosi wystawiają w Rzymie od 50 lat!* [online, dostęp 29.06.2024]: <<https://naszwiat.it/polacy-we-wloszech/dzieje-polskiej-szopki-ktora-wlosi-wystawiaja-w-rzymie-od-50-lat>>; A. Rola-Bruni, *O stałej wystawie szopek polskich w Rzymie i miłośniku szopkarstwa Aleksandrze Koltonskim* [online, dostęp 29.06.2024]: <<https://www.polacchiinitalia.it/o-stalej-wystawie-szopek-polskich-w-rzymie-i-milosniku-szopkarstwa-aleksandrze-koltonskim>>.

9 S. Czerpak, *Wstęp*, w: T. Wroński, *Konkursy szopek krakowskich*, Kraków 1973, s. 11.

10 Kilka tego rodzaju szopek znajduje się również w Muzeum Międzynarodowej Sztuki Ludowej w Santa Fe, zob. A. Brzezińska, *Cepelia na Piątej Alei / NY, cz. II* [online, dostęp 30.05.2024]: <<http://agnieszkabrzezinska.blogspot.com/2019/01/cepelia-na-piatej-alei-ny-czi.html>>.

11 P.L. Bombelli, A. Salvatori, *Universalis Foederatio...*, dz. cyt., s. 32–33.

12 *Akta związane z wystawą szopek krakowskich w Madrycie (1967–1968)*, Archiwum MHK, sygn. Wystawy I.

wy brał udział dyrektor Stanisław Czerpak. Jest to też pierwsza wystawa szopek krakowskich, która została zorganizowana w określonym kontekście politycznym. Podkreślano znaczenie wystawy dla idei pojednania polsko-niemieckiego. Przemawiający w czasie wernisażu biskup Münsteru Heinrich Tenhumberg przywołał określenie Polski jako „przedmurza chrześcijaństwa”, nawiązał do niedawnego „podania sobie rąk” przez biskupów polskich i niemieckich podczas II Soboru Watykańskiego. Wspominał też o cierpieniach zadanych Polakom przez Niemców w czasie ostatniej wojny, przywołując w tym kontekście zbrodnie niemieckie na polskich duchownych. Wezwał do „przerzucania mostów” między oboma narodami. Osobliwym zdarzeniem było przekazanie do kolekcji muzeum w Telgte szopki krakowskiej autorstwa Wacława Morysa z 1951 roku, która uszczupliła w ten sposób zbiory MHK¹³.

W 1970 roku MHK ponownie wystawiło szopki krakowskie na Międzynarodowy Kongresowi Miłośników Szopki, którego siódma edycja miała miejsce w Neapolu. Wystawę zaprezentowano w neapolitańskim Pałacu Królewskim w dniach 6 października – 15 grudnia 1970 roku¹⁴. Należy przy tej okazji zauważyć, że, pomimo rozwijania wzajemnych kontaktów w tym okresie, krakowskie środowisko szopkarskie nigdy formalnie nie stało się częścią międzynarodowej społeczności belenistów. Stowarzyszenie Universalis Foederatio Presepistica, które za cel bierze sobie ochronę, ożywianie i rozwijanie tradycji szopkarskich, jak również głoszenie prawd wiary chrześcijańskiej, zrzesza obecnie 21 organizacji z Europy (Austria, Belgia, Czechy, Hiszpania, Holandia, Lichtenstein, Malta, Niemcy, Słowenia, Szwajcaria, Włochy) i obu Ameryk (Argentyna, Brazylia, Kolumbia, USA)¹⁵.

Kolejne zagraniczne wystawy szopek krakowskich miały miejsce na przełomie lat 70. i 80. Nietypowy charakter miała wystawa w Rzymie w okresie 24 grudnia 1980 – 8 stycznia 1981 roku. Dzieła ponad dwudziestu szopkarzy z Krakowa zostały umieszczone w witrynach galerii i antykwariatach znajdujących się przy Via Giulia¹⁶. Trzy dekady później analogiczny pomysł został zrealizowany w Krakowie w ramach akcji Wokół Szopki. Pojawiła się też idea łączenia wystaw szopek krakowskich z większymi przedsięwzięciami artystycznymi. W grudniu 1979 roku duża delegacja polska wzięła udział w szesnastej edycji Światowego Festiwalu Teatralnego w Nancy. W ramach festiwalu wystawiono spektakl *Jasełka* w reżyserii Krzysztofa Jasińskiego i w wykonaniu artystów Teatru Stu wraz z zespołami: teatru Bagatela, Siostry Knapik, Szmelc Paka, Limanowanie oraz Józefa Brody z dziećmi. Przedstawienie, oparte na polskich tradycjach bożenarodzeniowych, niezwykle spodobało się francuskiej publiczności i krytykom. Z kolei w gmachu lotaryńskiej Opery Narodowej zorganizowano nie tylko wystawę, ale też aukcję szopek krakowskich, z której całkowity dochód przeznaczono na odbudowę zabytków Krakowa wpisanych rok wcześniej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO¹⁷.

¹³ *Udział w wystawach i imprezach obcych. Wystawy szopek – RFN Telegte (1969/1970), Włochy Neapol, Rzym (1970–1972)*, Archiwum MHK, sygn. 168/4.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ P.L. Bombelli, A.Salvatori, *Universalis Foederatio...*, dz. cyt., s. 1–3.

¹⁶ *Wystawa szopek w Rzymie (1980–1981)*, Archiwum MHK, sygn. 42/3; *Krakowskie szopki w Rzymie*, „Echo Krakowa” 1980, z 19–21 grudnia.

¹⁷ Zachował się reportaż z tego wydarzenia, zob. W. Kaczmarczyk, K. Jasiński, *Teatr i sztuka sceniczna. Spotkania teatralne u Nancy* [online, dostęp 30.05.2024]: <<https://cyfrowa.tvp.pl/video/teatr-i-sztuka-sceniczna,spotkania-teatralne-u-nancy,60164564>>.

Równie rozbudowane wydarzenie pod tytułem Krakowska Kolęda było planowane na grudzień 1981 roku w Norymberdze. MHK odpowiadało za ekspozycję szopek, a także koordynowało udział artystów Estrady Krakowskiej przygotowujących przedstawienie jasełkowe oraz wysyłkę cepeliowskich wyrobów rękodzielniczych do sprzedaży na norymberskim jarmarku bożonarodzeniowym. Przedsięwzięcie to nie doszło jednak do skutku. Chociaż szopki udało się wystać do RFN, to wyjazd artystów został wstrzymany z powodu wprowadzenia 13 grudnia stanu wojennego w Polsce¹⁸. Po dwuletniej przerwie spowodowanej sytuacją polityczną szopki krakowskie powróciły na europejskie salony. Kolejne wystawy organizowano w Bielefeld, Sztokholmie, Weronie, Taorminie, Wiedniu, Brasschaat, Messynie. Ciekawym przedsięwzięciem był udział w projekcie Krippana, który był realizowany w niemieckich miasteczkach Monschau i Höfen koło Akwizgranu w 1981 i 1985 roku oraz w Losheim i Hergersberg przy granicy z Belgią w 1991 roku. Były to bowiem wiosenno-letnie wystawy szopek z całego świata¹⁹. Kuratorem większości zagranicznych wystaw szopek była wówczas, zatrudniona od 1983 roku w MHK, Anna Szałapak, etnograf i artystka kabaretu Piwnicy pod Baranami. Przygotowywanie ekspozycji szopkarskich dzieł łączyła ona bardzo często z koncertami poezji śpiewanej i polskich kolęd²⁰.

Tournée po Europie przełożyło się na zainteresowanie szopkami krakowskimi zagranicznej prasy. O ich fenomenie pisano nie tylko w lokalnych gazetach, które ukazywały się w miastach, gdzie miały miejsce ekspozycje²¹. Gdy w 1988 roku we włoskim magazynach „7” i „Capital” oraz w codziennej gazecie „Corriere della Sera” ukazały się artykuły na temat szopek krakowskich, MHK zostało „zasypane” listami od włoskich miłośników tego rękodziela. Proszono w nich muzeum o pośrednictwo w zakupie prac od szopkarzy²². Z kolei w grudniu 1990 roku artykuł o szopkach krakowskich autorstwa Karola Lowicza ukazał się w międzynarodowym magazynie o sztuce „FMR”. Okraszony został fotografiami szopek (m.in. Macieja Moszewa, Jana Kirsza, Romana Sochackiego, Mariana Dłużniewskiego i Jacka Głucha) z mediolańskiej kolekcji Aliny Kalczyńskiej i Vanniego Scheiwillera²³. Warto tu podkreślić, że „FMR” (akronim od inicjałów wydawcy Franco Maria Ricci) uznawany jest za jeden z najbardziej prestiżowych magazynów specjalistycznych dla kolekcjonerów sztuki na świecie. Tematyka polska gości na jego łamach niezwykle rzadko, a szopki krakowskie obok dzieł Tamary Łempickiej stanowią w tym kontekście nieliczne wyjątki.

Zmiana sytuacji politycznej w 1989 roku otworzyła nowe możliwości popularyzacji szopkarstwa krakowskiego na świecie. W 1990 roku zorganizowana została duża wystawa szopek krakowskich w paryskim merostwie (Hôtel de Ville de Paris). Istotnym elementem tego przedsięwzięcia było zbudowanie w ciągu kilkumiesięcznego pobytu przez Macieja Moszewa szopkarskiej instalacji artystycznej o powierzchni 60 m², przy której miało miejsce bożonarodzeniowe widowisko przygotowane

18 Wystawa szopek Norymberga 1981, Archiwum MHK, sygn. 201/2.

19 Wystawy szopek w Aachen, Krippana (1983–1991), Archiwum MHK, sygn. 201/10.

20 A. Szałapak, Szopka krakowska jako zjawisko folkloru..., dz. cyt., s. 344–345.

21 S. Czerpak, Wstęp..., dz. cyt., s. 11.

22 Listy i odpowiedzi MHK zachowały się w materiałach archiwalnych Działu Folkloru i Tradycji Krakowa [Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa].

23 K. Lowicz, Christmas in Cracow, „FMR” 1990, vol. 9, no. 47, s. 131–144.

przez Agnieszkę Osiecką, Zygmunta Koniecznego i Annę Szałapak²⁴. Z kolei w 1994 roku duża wystawa szopek krakowskich ze zbiorów MHK trafiła w końcu „za wielką wodę”. W znajdującym się w Chicago Muzeum Polskim w Ameryce publiczność mogła podziwiać aż 50 szopek z kolekcji MHK²⁵. Przy tej okazji warto dodać, że w Chicago, które jest najsilniejszym ośrodkiem polonijnym w USA, tradycja i twórczość związana z wykonywaniem szopek krakowskich jest bardzo żywa. Działające w Chicago Towarzystwo Przyjaciół Krakowa organizuje własny konkurs szopek krakowskich, którego uczestnikami są przede wszystkim dzieci. Z kolei w polskiej restauracji Lutnia, gdzie miały miejsce finały tych konkursów, prezentowana była przez lata kolekcja mistrzów szopkarskich, którą zgromadzili Mirosława i Marek Pieprzykowie²⁶. W 2022 roku część tych zbiorów została przez kolekcjonerów przekazana do Muzeum Polskiego w Ameryce. Konkurs szopek organizowany jest też w Nowym Jorku²⁷. Upowszechnianiem tradycji szopki krakowskiej i sztuki jej wykonywania zajmuje się również David Motak z Pittsburgha, który wraz ze swoimi uczniami był także nagradzany na konkursie w Krakowie²⁸. Z kolei 2023 roku szopki krakowskie pojawiły się po raz pierwszy na największych targach sztuki ludowej w USA. Prace Marzeny Dłużniewskiej i Emilii Krawczyk można było podziwiać na International Folk Art Market w Santa Fe w stanie Nowy Meksyk. Istotnym kierunkiem popularyzacji tradycji szopki krakowskiej stała się również Kanada. Dzieła ze zbiorów MHK były prezentowane tam dwukrotnie w Montrealu w 2010 i 2013 roku. Wystawy te przygotowywała Małgorzata Niechaj (w latach 2011–2018 opiekunka muzealnej kolekcji szopek krakowskich).

Wśród innych kierunków wojaży krakowskich szopek w ostatnich 30 latach można wymienić Szwecję, gdzie prace krakowskich twórców prezentowane są regularnie co kilka lat: w 1995 i 2018 roku w Narodowym Muzeum Historycznym w Sztokholmie, w 2003 i 2008 roku w Museum Gustavianum w Uppsalii. Z kolei w 2001 roku mieszkańcy Sztokholmu mogli podziwiać szopki w salach miejskiego ratusza. Zainteresowanie wyjątkową formą tego rękodziela wśród Szwedów było na tyle duże, że zamówili oni u twórcy Romana Woźniaka szopki w stylu krakowskim, ale ukazujące budowlę Sztokholmu i Uppasali²⁹. Szopki pokazywane były też w pozostałych krajach skandynawskich: w 1997 roku w Danii w Kopenhadze, w 2000 roku w Finlandii w Helsinkach, a także dwukrotnie w Norwegii, w 2000 roku w Bergen, a w 2002 roku w Oslo. Szopki krakowskie doceniają również Włosi, którzy organizowali wystawy szopek ze zbiorów MHK w: Giffoni Valle Piana (2005 r.), Bassano del Grappa (2007 r.), Turynie (2008 r.), w Muzeum Etnograficznym w Rzymie (2011 r.). Dwukrotnie (w 2011 i 2018 r.) prace krakowskich szopkarzy zaprezentowano w starożytnym amfiteatrze w Weronie, gdzie każdego roku ma miejsce wystawa szopek z różnych krajów świata. Gościnnie dla szopek krakowskich okazała się również Hiszpania. W 2001 roku szopki trafiły do Sewilli, gdzie wpasowały się w bajkową architekturę

24 A. Szałapak, *Szopka krakowska jako zjawisko folkloru...*, dz. cyt., s. 433.

25 *Wystawa szopek krakowskich w Chicago (18.XI.1994–15.II.1995)*, Archiwum MHK, sygn. 201/17.

26 *Szopki krakowskie w Chicago* [online, dostęp 02.07.2024]: <<https://dziennikwiazkowy.com/polonia/szopki-krakowskie-w-chicago>>.

27 *Szopka krakowska* [online, dostęp 02.07.2024]: <<https://sitenf.org/szopka-krakowska>>.

28 Materiały archiwalne Działu Folkloru i Tradycji Krakowa; zob. strona internetowa Davida Motaka [dostęp 03.07.2024]: <<https://davidmotak.com/about>>.

29 *Roman Woźniak* [online, dostęp 14.08.2024]: <<https://opowiedzmimiamsto.mhk.pl/osoby/roman-wozniak>>.

ture Alkazaru Królewskiego. W 2008 roku miała miejsce wystawa szopek krakowskich w Muzeum Diecezjalnym w Barcelonie. Wielokrotnie szopki krakowskie ze zbiorów MHK odwiedzały Francję: Arles (1990 r.), Orlean (1994 r.), Strasburg (1995 r. i 2004 r.), Bordeaux (1998 r.), Angers (1998 r.), Reims (2004 r.), Paryż (1990 r. i 2005 r.), Liège (2005 r.), Théoule-sur-Mer (2006 r.), Maillezais (2011 r.). Z kolei w Niemczech szopki gościły w 1991 roku w Losheim, w 1994 i 2007 roku we Frankfurcie nad Menem, w 2021 w Muzeum Ceramiki Hetjens w Düsseldorfie oraz w 2023 roku w Muzeum Miasta Lipska. Z kolei Austrię szopki ponownie odwiedziły w 2002 roku, gdy miała miejsce wystawa w opactwie cystersów w Grazu, oraz w 2019 roku, kiedy można je było podziwiać w Instytucie Polskim w Wiedniu. W Szwajcarii szopki były eksponowane zaledwie raz, w Muzeum Appenzell w 2011 roku. Również tylko jedną dużą wystawę udało się zorganizować na Wyspach Brytyjskich – w 2003 roku prace aż 37 twórców zostały zaprezentowane w Lowry Deck Gallery w Salford.

Po rozpadzie ZSRR szopki krakowskie zawiąły też do krajów, które uzyskały w jego wyniku niepodległość. Już w 1992 roku MHK zorganizowało pierwszą wspólną wystawę szopek krakowskich z Muzeum Historycznym we Lwowie, która została powtórzona dwa lata później. Szopki podziwiała też publiczność w Moskwie (2002 r.), Tbilisi (2007 r.), Tartau (2008 r.) i Wilnie (2010 r.). W latach 2017–2020 miała z kolei miejsce tournée dzieł szopkarzy po największych miastach Białorusi, które niestety zostało przerwane przez zaostrzenie się relacji międzynarodowych. Szopka krakowska ma status nie tylko symbolu Krakowa, ale postrzegana jest jako reprezentantka polskiej kultury i dziedzictwa narodowego. W takim kontekście była prezentowana w Parlamencie Europejskim, gdzie po wstąpieniu Polski do UE zorganizowane zostały wystawy: w 2004 roku w Strasburgu oraz w 2006 roku w Brukseli (w tym drugim przypadku ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Krakowie). Z kolei w 2011 roku miała miejsce ekspozycja prac szopkarskich w Parlamencie Europejskim w Brukseli z okazji polskiej prezydencji w UE. Organizatorem tych wszystkich wystaw szopek krakowskich na unijnym forum był europoseł Bogusław Sonik. Prezentacje szopek służyły też budowaniu relacji z partnerskimi muzeami MHK: Muzeum Wschodnio-Słowackim w Koszycach (2012 r.), Muzeum Narodowym w Zadarze (2016 r.) i Muzeum Miasta Lipska (2023 r.).

Popularyzacją szopek krakowskich za granicą nie zajmuje się jedynie Muzeum Krakowa, które posiada największą kolekcję dzieł szopkarzy. Międzynarodowe wystawy szopek krakowskich organizuje także Muzeum Etnograficzne w Krakowie im. Seweryna Udzieli, jak również sami twórcy i prywatni kolekcjonerzy. Szopki swojego autorstwa prezentował na ekspozycjach zagranicznych m.in. w Lipsku wybitny miniaturzysta Jan Kirsz³⁰. Zupełnie niezwykłym wydarzeniem było wystawienie na przełomie 2015 i 2016 roku w paryskiej katedrze Notre-Dame największej w dziejach konkursowej szopki krakowskiej, bo mierzącej 501 cm. Szopkę, której twórcami jest rodzina Markowskich, zobaczyły setki tysięcy odwiedzających paryską katedrę³¹. Rodzina Markowskich zorganizowała również w 2019 roku dużą wystawę szopek krakowskich autorstwa swojego i innych twórców w podparyskim Seaux.

Nie można też nie wspomnieć o zainteresowaniu współczesnej popkultury wyjątkową formą i barwnością szopki krakowskiej. Najlepszym tego przykładem jest użycie dużej szopki krakowskiej

30 Zob. strona internetowa Jana Kirsza [online, dostęp 03.07.2024]: <<http://jankirsz.2ap.pl/aktualnosci.html>>.

31 *Krakowska szopka w Notre-Dame* [online, dostęp 03.07.2024]: <<https://culture.pl/pl/artykul/krakowska-szopka-w-notre-dame>>.

autorstwa Marzeny Dłużniewskiej jako elementu dekoracji bajkowego domu św. Mikołaja w produkcji filmowej platformy Netflix pt. *Kronika świąteczna. Część druga* (2020 r.) z Kurtem Russelem i Goldie Hawn w rolach głównych.

Warto wspomnieć również o zagranicznym zainteresowaniu tradycyjną krakowską szopką spektaklową, która współcześnie jest odgrywana jedynie przez rodzinę Malików ze Zwierzyńca. Malikowie wskrzesili rodzinne przedstawienie *Szopki krakowskiej* w 2001 roku i niemal od razu otrzymali zaproszenia do zaprezentowania tego wyjątkowego spektaklu za granicą. W 2002 i 2003 roku rodzina wystawiła spektakl w ambasadzie polskiej w Londynie oraz w Towarzystwie Polsko-Szkockim w Edynburgu. Z kolei w 2006 roku jasełka Malikowie zaprezentowali w Towarzystwie Polsko-Węgierskim w Budapeszcie³².

Z powyższego przeglądu światowej „kariery” szopki krakowskiej w XX i XXI wieku można wysnuć wniosek, że jest to jedna z bardziej rozpoznawalnych marek Krakowa. Krakowskie szopki są cenione nie tylko przez miłośników bożenarodzeniowych tradycji, lecz również przez kolekcjonerów sztuki i muzealników. Szopki wykorzystywano również w przedsięwzięciach o charakterze dyplomatycznym – tradycja szopkarstwa krakowskiego służyła jako rodzaj polskiego *soft power* w budowaniu relacji z partnerami na Zachodzie i na Wschodzie³³. Tym bardziej należy w związku z tym starać się o ochronę i rozwój tego wyjątkowego przejawu krakowskiego dziedzictwa niematerialnego, ażeby również w przyszłości Kraków dysponował tak znakomitym „staniolowymi ambasadorami”.

Andrzej Iwo Szoka

Kierownik Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa

Wybrana bibliografia:

- Bombelli Pier Luigi, Salvatori Antonella, *Universalis Foederatio Praesepeistica*, Roma 2016
- Lowicz Karol, *Christmas in Cracow*, „FMR” 1990, vol. 9, no. 47, s. 131-144
- Łubieński Leon K., *Noël en Pologne*, « Le Télégramme des Vosges », 1929, z 4 stycznia, s. 4
- Niezabitowski Michał, *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa 1899-1996-2019*, Kraków 2001
- Miles Clement A., *Christmas in Ritual and Tradition*, *Christian*, London 1912
- Potocki Adam, *Wystawa Sztuki Dekoracyjnej w Paryżu*, „Sztuki Piękne” 1924/1925, nr 12, s. 542-584
- Wroński Tadeusz, *Konkursy szopek krakowskich*, Kraków 1973
- Schreiber Hanna, *Intangible Cultural Heritage and Soft Power – Exploring the Relationship*, „International Journal of Intangible Heritage” 2017, vol. 12, s. 44-57
- Szałapak Anna, *Szopka krakowska jako zjawisko folkloru krakowskiego na tle szopki europejskiej. Studium historyczno-literackie*. Kraków 2012

32 *Krakowskie jasełka rodziny Malików* [online, dostęp 14.08.2024]: <<http://www.kultura.krakow.pl/index.php/teatr/mlodziez-i-dorosli/36-krakowskie-jasełka-rodziny-malikow>>.

33 H. Schreiber, *Intangible Cultural Heritage and Soft Power – Exploring the Relationship*, „International Journal of Intangible Heritage” 2017, vol. 12, s. 44-57.

szopki
dorostych

duże

24

szopki

9. Józef Madej,
I nagroda

13. Ewelina Cukier,
Małgorzata Hamerlik

duże

25

szopki

duże

26

szopki

27. Kryspin Wolny, wyróżnienie
za wiele elementów wykonanych
ręcznie, m.in. staniolowe figurki

duże

27

szopki

57. Aleksander Wetna,
II nagroda

duże

28

szopki

duże

29

szopki

duże

30

szopki

119. Dariusz Czyż,
III nagroda

174. Renata Markowska,
I nagroda, Nagroda im. Dyrektora
Muzeum Historycznego Miasta
Krakowa Jerzego Dobrzyckiego

duże

31

szopki

duże

32

szopki

196. Katarzyna Racka,
II nagroda

duże

33

szopki

duże

34

szopki

247. Patryk Raczek

duże

35

szopki

średnie

36

szopki

średnie

38

szopki

średnie

39

szopki

średnie

40

szopki

44. Krzysztof Delkowski,
Małgorzata Konieczny,
I nagroda

średnie

41

szopki

średnie

42

szopki

55. Jan Freiberg,
II nagroda

61. Leszek Zarzycki,
I nagroda

średnie

43

szopki

średnie

44

szopki

63. Stanisław Malik,
I nagroda

65. Kamil Proksch, Aleksander Proksch,
specjalne wyróżnienie Dyrektora
Muzeum Historycznego Miasta Krakowa
za wspólny debiut w kategorii dorosłych

średnie

45

szopki

69. Urszula Chraścik, Paula Chraścik-
-Ślizowska, Tomasz Ślizowski

87. Joanna Myrcha, Emilia Dźwigła,
Agnieszka Gabarkiewicz, Jakub Nerć

średnie

47

szopki

średnie

48

szopki

123. Roman Piątek,
wyróżnienie za narracyjność

146. Anna Malik, II nagroda

średnie

49

szopki

średnie

52

szopki

średnie

53

szopki

185. Małgorzata Haba, Danuta Janas,
Grażyna Ryszka, Barbara Nowak,
Nina Stepanko, Joanna Reicher

192. Joanna Pater, Elżbieta Rasch,
Amalia Król, Krystyna Kucia, wyróżnienie
za dekoracyjność i manualny trud

średnie

55

szopki

średnie

56

szopki

mate

68

szopki

mate

62

szopki

mate

63

szopki

mate

64

szopki

58. Zbigniew Madej, I nagroda

mate

65

szopki

mate

67

szopki

mate

68

szopki

82. Zbigniew Gillert, II nagroda

mate

69

szopki

mate

70

szopki

mafe

72

szopki

mate

73

szopki

mate

74

szopki

mate

75

szopki

242. Stanisław Smoleń,
wyróżnienie za mechanizację

mate

79

szopki

244. Andrzej Malik, wyróżnienie za interpretację architektury modernistycznej Krakowa

245. Marta Górnisiewicz

mate

81

szopki

miniaturowe

82

szopki

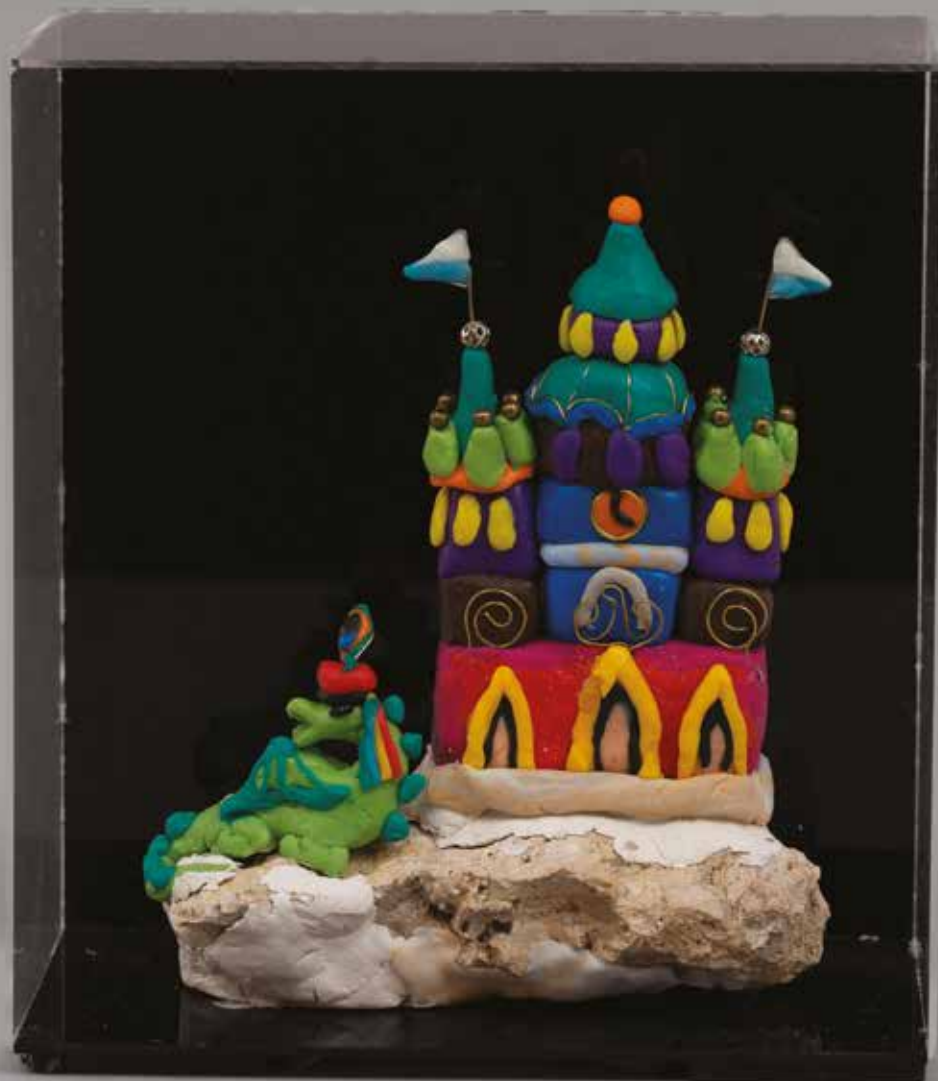

miniaturowe

84

szopki

miniaturowe

85

szopki

miniaturowe

88

szopki

miniaturowe

99

szopki

miniaturowe

szopki

miniaturowe

92

szopki

176. Beata Trebel-Bednarz,
Wacław Bednarz

miniaturowe

95

szopki

miniaturowe

szopki

234. Łukasz Drwota

szopki
młodzieżowe
(15-17 lat)

nagrodzone
szopki rodzinne

85. Marta Dubiel-Jaskierny,
Leszek Jaskierny, Patrycja Jaskierny,
Bruno Jaskierny, II nagroda

116. Aneta Ostasz-Wąsik, Grzegorz
Wąsik, Mateusz Wąsik, Paulina Wąsik,
Emilia Wąsik, I nagroda

rodzinne

109

szopki

132. Justyna Zamulińska-Grzywa,
Katarzyna Zamulińska, Danuta Zamulińska,
Adam Grzywa, II nagroda

151. Joanna Gawarecka, Irena Klaś,
Róża Mystkowska, I nagroda

rodzinne

111

szopki

nagrodzone
szopki dziecięce

dziecięce (od 12 do 14 lat)

116

szopki

35. Julia Nowosad, I nagroda

107. Zofia Solecka, Julia Nowosad,
I nagroda

dziecięce (od 12 do 14 lat)

117

szopki

dziecięce (od 12 do 14 lat)

118

szopki

dzieciące (do 8 lat)

128

szopki

67. Karol Wadas, nagroda dla najmłodszego twórcy szopek krakowskich

szopki (do 8 lat)

130

szopki

111. Henryk Rudziński, III nagroda

114. Emilia Wąsik, nagroda
dla najmłodszego twórcy
szopek krakowskich

dziecięce (do 8 lat)

131

szopki

182. Katarzyna Bednarz,
nagroda dla najmłodszego
twórcy szopek krakowskich

dziecięce (do 8 lat)

133

szopki

230. Alina Maciaszek,
nagroda dla najmłodszego
twórcy szopki krakowskich

nagrodzone
szopki szkolne

8. Szkoła Podstawowa z Oddziałami
Integracyjnymi nr 12 w Krakowie,
kl. 3c, II nagroda

49. Szkoła Podstawowa
im. Jana Pawła II w Gaju,
kl. 3, II nagroda

szkolne

139

szopki

75. Szkoła Podstawowa z Oddziałami
Integracyjnymi nr 3 w Krakowie,
kl. 3 integracyjna, III nagroda

81. Centrum Kultury Podgórze,
Akademia Plastyczna (dzieci do lat 9),
III nagroda

szkolne

141

szopki

101. Rudawskie Centrum Kultury, filia
Samorządowego Centrum Kultury
i Promocji Gminy Zabierzów, II nagroda

106. Szkoła Podstawowa nr 33 im.
Króla Stefana Batoryego w Krakowie,
kl. 3a, I nagroda

szkolne

143

szopki

155. Szkoła Podstawowa nr 124
im. Marii Skłodowskiej-Curie w Krakowie,
świąteczna szopka (dzieci w wieku 7-9 lat),
III nagroda

171. Przedszkole Sióstr Sercanek
w Krakowie, gr. Ziarenka Nadziei,
III nagroda

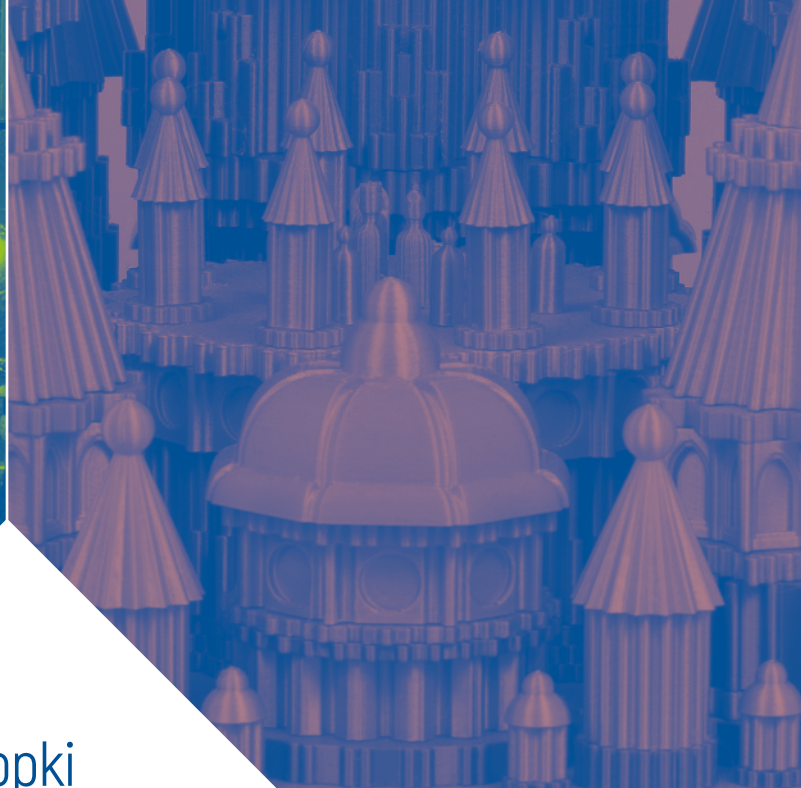

szkolne

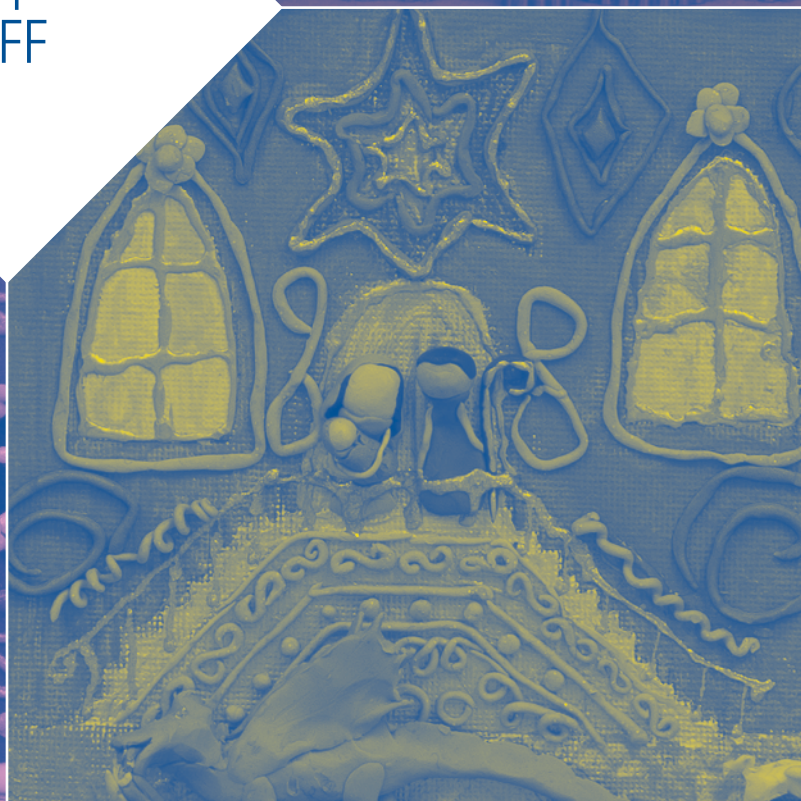
145

szopki

szopki
OFF

OFF

148

szopki

OFF

149

szopki

OFF

150

szopki

89. Bartosz Józefowski,
wyróżnienie „za zaskok”

OFF

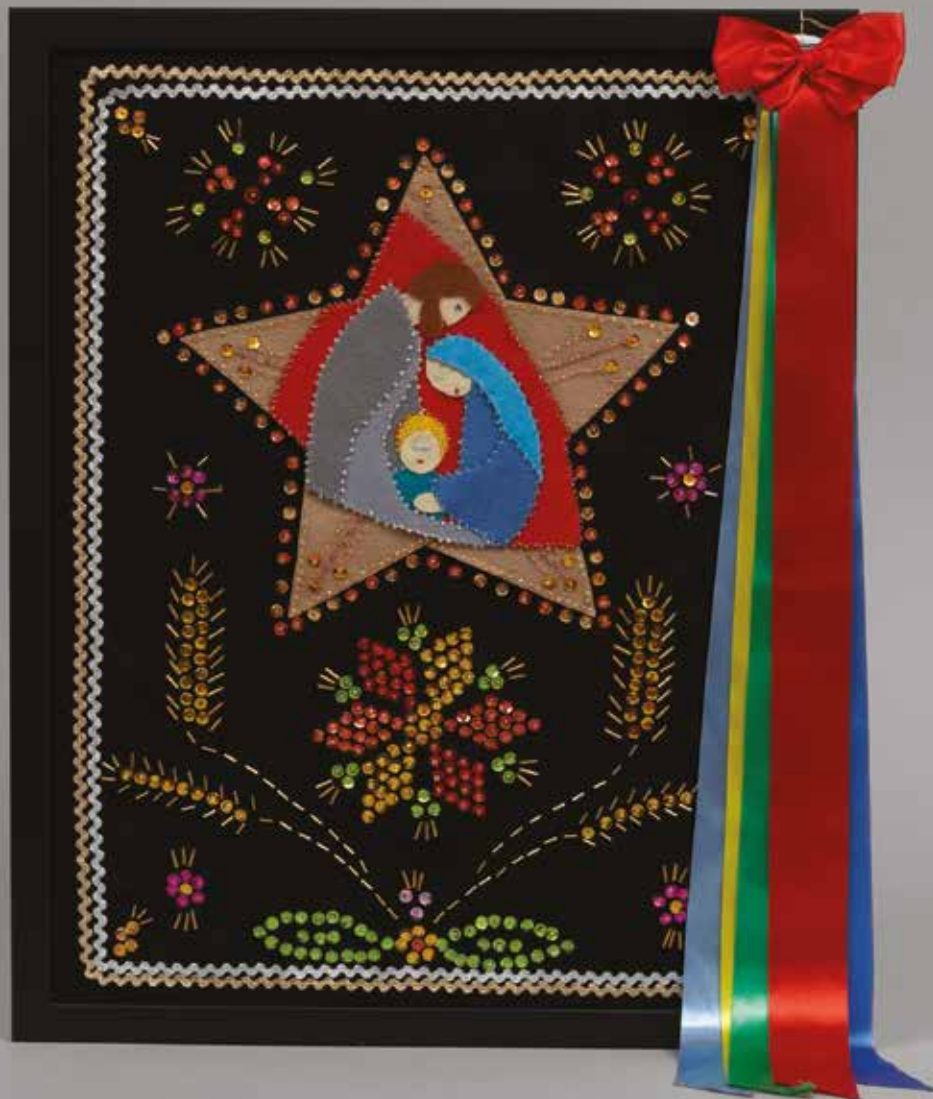
151

szopki

OFF

152

szopki

OFF

154

szopki

156. Zbigniew Bury, II nagroda

OFF

155

szopki

179. OLZON Szpital Kliniczny im. Babińskiego w Krakowie, III nagroda

OFF

157

szopki

181. Miejskie Hafciarki w składzie:
Karolina Starostka-Kokoszka,
Maria Ronda Bautista López,
Katarzyna Ból,
Dorota Felecka,
Monika Fiołek,
Karolina Galus,
Dominika Jakubowska,
Monika Kurelewicz,
Magdalena Książek,
Paulina Maciaszek,
Marta Majewska,
Paulina Mol,
I nagroda

183. Wiesław Barczewski,
I nagroda

OFF

159

szopki

OFF

160

szopki

188. Cecylia Malik,
wyróżnienie „za zaskok”

OFF

161

szopki

**Protokół z obrad jury
81. Konkursu Szopek
Krakowskich
zorganizowanego przez
Muzeum Krakowa
1 grudnia 2023 roku**

7 grudnia 2023 roku odbył się 81. Konkurs Szopek Krakowskich, do którego zgłoszono 229 szopek – 75 szopek w kategorii dorosłych, 6 szopek w kategorii szopek młodzieżowych, 19 szopek rodzinnych, 68 szopek dziecięcych indywidualnych, 45 szopek szkolnych oraz 16 szopek w kategorii OFF.

Jury Konkursu obradowało w składzie:

Przewodniczący:

dr Michał Niezabitowski – Dyrektor
Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Członkowie:

Anna Bednarek – historyk sztuki, kustosz, Główny Inwentaryzator Muzeum Krakowa
Rafał Bulanda – specjalista konserwacji szopek w Muzeum Krakowa
Borysław Czaracki – architekt, przewodniczący Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
Teresa Komornicka-Rościszewska – etnograf, fundatorka nagród
Elżbieta Lang – kustosz, historyk sztuki, Dział Historii i Sztuki Krakowa Nowoczesnego Muzeum Krakowa
dr Agnieszka Łakoma – Główny Plastyk Miasta
Justyna Matwijewicz – etnograf,

Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie
Małgorzata Niechaj – kustosz Muzeum Krakowa, historyk, kurator pokonkursowej wystawy szopek krakowskich
prof. dr hab. Grzegorz Nieć – bibliolog, historyk, polonista, Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Małgorzata Oleszkiewicz – etnograf, bierze udział w debatach nt. wizerunku Żyda w szopce, opiekuje się Nagrodą im. Reinfussów
Zośka Papużanka – pisarka, teatrolożka
dr Katarzyna Piotrowska – Zastępca Dyrektora Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa
prof. Władysław Pluta – Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie
dr hab. Łukasz Sarnat – Wydział Architektury Wnętrz Akademii Sztuk

Pięknych w Krakowie
dr Andrzej Szoka – kierownik Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa
prof. Jan Świąch – etnograf, Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego
Witold Turdza – historyk
Dorota Ząbkowska – etnograf, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sekretariat:

Izabela Okręglicka – sekretarz
Anna Korbaś – księgowość
Marcin Jancik – multimedia

Szopki oceniono w sześciu kategoriach: kategorii dorosłych, kategorii młodzieżowej, kategorii rodzinnej, kategorii dziecięcej, kategorii szkolnej i kategorii OFF.

SZOPKI W KATEGORII DOROSŁYCH

Szopki dorosłych oceniano w grupach wg ich wielkości:

- gr. I – szopki duże
- gr. II – szopki średnie
- gr. III – szopki małe
- gr. IV – szopki miniaturowe

W kategorii dorosłych w poszczególnych grupach przyznano następujące nagrody:

Grupa I – szopki duże

Nagrody I:

szopka nr 174 – Renata Markowska
szopka nr 9 – Józef Madej

Nagrody II:

szopka nr 196 – Katarzyna Racka
szopka nr 57 – Aleksander Weina

Nagroda III:

szopka nr 119 – Dariusz Czyż

Wyróżnienie:

szopka nr 27 – Kryspin Wolny za wiele elementów wykonanych ręcznie, m.in. staniolowe figurki

Grupa II – szopki średnie

Nagrody I:

szopka nr 61 – Leszek Zarzycki
szopka nr 63 – Stanisław Malik
szopka nr 44 – Krzysztof Delkowski, Małgorzata Konieczny

Nagrody II:

szopka nr 55 – Jan Freiberg
szopka nr 146 – Anna Malik

Nagroda III:

szopka nr 236 – Zbigniew Grzech

Wyróżnienia:

szopka nr 123 – Roman Piątek za narracyjność
szopka nr 192 – Joanna Pater, Elżbieta Rasch, Amalia Król, Krystyna Kucia za dekoracyjność i manualny trud

Specjalne wyróżnienie Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa za szopkę nr 65 otrzymali Kamil i Aleksander Prokschowie za wspólny debiut w kategorii dorosłych.

Grupa III – szopki małe

Nagroda I:

szopka nr 58 – Zbigniew Madej

Nagrody II:

szopka nr 73 – Jakub Zawadziński
szopka nr 82 – Zbigniew Gillert

Nagrody III:

szopka nr 53 – Kazimierz Stopiński
szopka nr 6 – Józef Tyrpa

Wyróżnienie:

szopka nr 244 – Andrzej Malik za interpretację architektury modernistycznej Krakowa
szopka nr 242 – Stanisław Smoleń za mechanizację

Grupa IV – szopki miniaturowe

Nagrody I:

szopka nr 56 – Zbigniew Madej
szopka nr 140 – Jan Kirsz

Nagrody II:

szopka nr 36 – Marcin Bojarski
szopka nr 141 – Jan Kirsz

Nagrody III:

szopka nr 178 – Maciej Kozłowski
szopka nr 104 – Marcin Kopaczyński

Nagrodę im. Zofii i Romana Reinfussów otrzymał Jan Kirsz za mistrzostwo w tworzeniu szopek małych i miniaturowych od blisko 50 lat.

Nagrodę im. Dyrektora Muzeum Historycznego Miasta Krakowa Jerzego Dobrzyckiego otrzymała Renata Markowska za szopkę nr 174.

Nagrodę im. Anny Szałapak ufundowaną przez przyjaciół Anny Szałapak z Poznania otrzymał Jakub Zawadziński.

SZOPKI OFF

Nagrody I:

szopka nr 183 – Wiesław Barczewski
szopka nr 181 – Miejskie Hafciarki w składzie: Maria Ronda Bautista López, Katarzyna Ból, Dorota Felecka, Monika Fiołek, Karolina Galus, Dominika Jakubowska, Monika Kurelewicz, Magdalena Książek, Paulina Maciaszek, Marta Majewska, Paulina Mol, Karolina Starostka-Kokoszka

Nagrody II:

szopka nr 156 – Zbigniew Bury
szopka nr 218 – Justyna Major

Nagroda III:

szopka nr 179 – OLZON Szpital Kliniczny im. Babińskiego w Krakowie

Wyróżnienia „za zaskok”:

szopka nr 188 – Cecylia Malik
szopka nr 89 – Bartosz Józefowski

SZOPKI RODZINNE

Nagrody I:

szopka nr 116 – Aneta Ostasz-Wąsik, Grzegorz Wąsik, Mateusz Wąsik, Paulina Wąsik, Emilia Wąsik
Szopka nr 151 – Joanna Gawarecka, Irena Kłaś, Róża Mystkowska

Nagrody II:

szopka nr 85 – Marta Dubiel-Jaskierny, Leszek Jaskierny, Patrycja Jaskierny, Bruno Jaskierny
szopka nr 132 – Justyna Zamulińska-Grzywa, Katarzyna Zamulińska, Danuta Zamulińska, Adam Grzywa

SZOPKI MŁODZIEŻOWE

Nagrody I:

szopka nr 203 – Julia Cyganik
szopka nr 235 – Katarzyna Strzelczyk
szopka nr 164 – Stanisław Ożóg

SZOPKI DZIECIĘCE

W kategorii dziecięcej indywidualnej Jury Konkursu nagrodziło najpiękniejsze szopki w trzech grupach wiekowych:

Grupa III (od 12 do 14 lat)

Nagrody I:

szopka nr 10 – Zofia Solecka

Szopka nr 35 – Julia Nowosad

Szopka nr 107 – Zofia Solecka i Julia Nowosad

Nagrody II:

szopka nr 122 – Gabriela Kaczyńska

szopka nr 165 – Paulina Pala

Nagroda III:

szopka nr 1 – Bartłomiej Szwast

Grupa II (od 8 do 11 lat)

Nagroda I:

szopka nr 48 Antonina Solecka

Nagrody II:

szopka nr 93 – Rafał Tyrpa

szopka nr 115 – Paulina Wąsik

Szopka nr 121 – Jadwiga Śpiewła

Szopka nr 202 – Klara Rynkar

Nagrody III:

szopka nr 3 – Zuzanna Kwarcińska

szopka nr 72 – Filip Panek

Grupa I (do lat 8)

Nagroda I:

szopka nr 71 – Mikołaj Panek

Nagroda II:

szopka nr 20 – Aleksander Trzaskalski

Nagrody III:

szopka nr 243 – Liliana Kosibowicz

szopka nr 111 – Henryk Rudziński

Równorzędne nagrody dla najmłodszego twórcy szopek krakowskich ufundowane przez Artim Sp. z o.o. otrzymali:

szopka nr 67 – Karol Wadas

szopka nr 182 – Katarzyna Bednarz

szopka nr 180 – Aleksander Dudzik

szopka nr 114 – Emilia Wąsik

szopka nr 230 – Alina Maciaszek

SZOPKI SZKOLNE

Nagroda I:

szopka nr 106 – Szkoła Podstawowa nr 33 im.

Króla Stefana Batorego w Krakowie, kl. 3a

Nagrody II:

szopka nr 8 – Szkoła Podstawowa z Oddziałami

Integracyjnymi nr 12 w Krakowie, kl. 3c

szopka nr 49 – Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Gaju, kl. 3

szopka nr 101 – Rudawskie Centrum Kultury, filia Samorządowego Centrum Kultury i Promocji Gminy Zabierzów

szopka nr 222 – Samorządowe Przedszkole nr 61 w Krakowie, gr. Lajkoniki

Nagrody III:

szopka nr 75 – Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 3 w Krakowie, kl. 3 integracyjna

szopka nr 81 – Centrum Kultury Podgórze, Akademia Plastyczna (dzieci do lat 9)

szopka nr 155 – Szkoła Podstawowa nr 124 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Krakowie, świetlica szkolna (dzieci w wieku 7-9 lat)

Szopka nr 171 – Przedszkole Sióstr Sercanek, gr. Ziarenka Nadziei

UWAGI JURY:

Jury zdecydowało o przeniesieniu w kategorii dorosłych szopki nr 245 z grupy szopek miniaturowych do grupy szopek małych [szopka w butelce].

NAGRODY 81. KONKURSU SZOPEK KRAKOWSKICH UFUNDOWALI:

Gmina Miejska Kraków

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Artim Sp. z o.o.

Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Krakowie

Imago – Centrum Sztuki Ludowej Sp. z o.o.

Przyjaciele Anny Szałapak z Poznania – fundatorzy Nagrody im. Anny Szałapak

Panie Magdalena Knychalska i Krystyna Reinfuss-Janusz, fundatorki specjalnej Nagrody im. Zofii i Romana Reinfussów

Teresa Komornicka-Rościszewska

CzuCzu: Zabawki edukacyjne dla dzieci

GAMESCAPE Sp. z o.o.

Rada Dzielnicy XVIII Nowa Huta

Wodociągi Miasta Krakowa S.A.

Cukiernia Ekler S.C. (tort na galę)

Spis wszystkich szopek zgłoszonych do 81. Konkursu Szopek Krakowskich

Kolejność prezentowania szopek odpowiada kolejności rejestrowania szopek do Konkursu

SZOPKI DOROSŁYCH

Szopki duże

9. Józef Madej
13. Ewelina Cukier, Małgorzata Hamerlik
26. Warsztat Terapii Zajęciowej „Akcent”
27. Kryspin Wolny
57. Aleksander Welna
62. Stanisław Dudziak
119. Dariusz Czyż
174. Renata Markowska
196. Katarzyna Racka
237. Roman Woźniak
239. Helena Biela
247. Patryk Raczek

Szopki średnie

19. Zdzisław Wrona
34. Andrzej Majewski
37. Andrzej Szot
38. Piotr Kwiatkowski
39. Paweł Nawala
44. Krzysztof Delkowski, Małgorzata Konieczny
55. Jan Freiberg
61. Leszek Zarzycki
63. Stanisław Malik
65. Kamil Proksch, Aleksander Proksch
69. Urszula Chraścik, Paula Chraścik-Ślizowska, Tomasz Ślizowski
87. Joanna Myrcha, Emilia Dźwigala, Agnieszka Gabarkiewicz, Jakub Nerć
123. Roman Piątek
146. Anna Malik
147. Józef Potoczek, Jarosław Tenczyński, Kamil Przetacznik, Janusz Bulda
154. Andrzej Kosek
173. Wojciech Baran
184. Janusz Macała-Wrześniowski
185. Małgorzata Haba, Danuta Janas, Grażyna Ryszka, Barbara Nowak, Nina Stepanko, Joanna Reicher
192. Joanna Pater, Elżbieta Rasch, Amalia Król, Krystyna Kucia
236. Zbigniew Grzech

Szopki małe

2. Dorota Bury-Nabiątkowska
6. Józef Tyrpa
25. Piotr Polak
28. Kryspin Wolny

51. Jerzy Piela
52. Danuta Piela
53. Kazimierz Stopiński
54. Kazimierz Stopiński
58. Zbigniew Madej
59. Andrzej Wróbel
60. Marek Gluch
73. Jakub Zawadziński
82. Zbigniew Gillert
124. Lucyna Kaziór
134. Andrzej Bąba
150. Tomasz Dobosz
177. Wacław Bednarz
198. Anna Reguła
206. Natalia Likus, Rafał Schramm
227. Julia Niemiec
232. Maria Latocha, Jadwiga Olbrot
238. Józef Wrona
242. Stanisław Smoleń
244. Andrzej Malik
245. Marta Górniewicz

Szopki miniaturowe

17. Marcin Bojarski
22. Ewa Leszczyńska
31. Katarzyna Madej
36. Marcin Bojarski
56. Zbigniew Madej
83. Zbigniew Gillert
95. Angelika Bzdoń
99. Teresa Solecka
104. Marcin Kopaczyński
140. Jan Kirsz
141. Jan Kirsz
153. Andrzej Kosek
162. Kamila Kochan
176. Beata Trebel-Bednarz, Wacław Bednarz
178. Maciej Kozłowski
221. Arkadiusz Goraus
234. Łukasz Drwota

SZOPKI MŁODZIEŻOWE (15–17 LAT)

128. Irena Wilk
164. Krzysztof Kramarz
203. Julia Cyganik
224. Antonina Gil, Idzi Gil, Maria Racut, Oksana Chulowska, Uliana Chulowska
235. Katarzyna Strzelczyk

SZOPKI RODZINNE

5. Anna Zagaja, Łukasz Kopeć, Tomasz Kopeć
16. Agnieszka Szewczyk-Łabuda, Grzegorz Łabuda, Barbara Małodobry-Szewczyk, Jan Łabuda, Włodzimierz Szewczyk
76. Maria Bocheńska, Tomasz Galus
85. Marta Dubiel-Jaskierny, Leszek Jaskierny, Patrycja Jaskierny, Bruno Jaskierny
108. Sławomir Łękowski, Sebastian Łękowski
113. Aleksandra Szumny, Marcin Szkółka, Jagoda Szkółka
116. Aneta Ostasz-Wąsik, Grzegorz Wąsik, Mateusz Wąsik, Paulina Wąsik, Emilia Wąsik
120. Laura Bigaj, Krzysztof Bigaj, Rita Bigaj, Alan Bigaj
126. Renata Szwast, Andrzej Szwast, Bartłomiej Szwast
132. Justyna Zamulińska-Grzywa, Katarzyna Zamulińska, Danuta Zamulińska, Adam Grzywa
135. Ewelina Maciejowska, Konrad Maciejowski, Zbigniew Maciejowski, Leonard Maciejowski
139. Bernadeta Więcek, Stanisław Więcek
143. Kacper Pawluś, Gabriel Pawluś
151. Joanna Gawarecka, Irena Kłaś, Róża Mystkowska
201. Zuzanna Kubiak, Marysia Kubiak
217. Wioletta Kochan, Kinga Kochan, Kamila Kochan, Karolina Kochan, Tomasz Kochan
219. Maciej Janik, Karina Janik, Michał Janik
225. Maria Syta-Ciesielska, Piotr Ciesielski, Ida Ciesielska

SZOPKI DZIECIĘCE

Grupa III (12–14 lat)

1. Bartłomiej Szwast
10. Zofia Solecka
35. Julia Nowosad
107. Zofia Solecka, Julia Nowosad
122. Gabriela Kaczyńska
160. Alicja Małochleb
163. Joanna Spiechlanin, Alicja Koczot, Weronika Pluta
165. Paulina Pala
167. Bernard Bludyn, Aleksander Zalewski, Jan Składzień, Aleksander Broclawik
226. Anna Cyganik
246. Katarzyna Górniewicz

Grupa II (9–11 lat)

3. Zuzanna Kwarciańska
41. Maja Sikorska-Zientarska
42. Eryk Wójcik
46. Martyna Pietrzyńska
48. Antonina Solecka
67. Karol Wadas
72. Filip Panek
86. Anieli Kasprzyk
91. Maja Lisicka
93. Rafał Tyrpa
94. Antonina Kurzak
102. Zofia Gray
110. Gabriela Chwała-Zarzycka
112. Stefan Rudziński
115. Paulina Wąsik
117. Emilia Dzubla
118. Maria Pelikan-Krupieńska
121. Jadwiga Śpiewła
125. Łucja Ryżko
133. Antonina Hankus
136. Jakub Szczurek
137. Jan Szczurek
158. Nina Polak
161. Emilia Lewandowska
172. Antonina Ostrowska
189. Magdalena Łepka
202. Klara Rynkar
205. Michał Cyganik
207. Emilia Szczurek
210. Rozalia Zbróg
215. Amelia Skowron
220. Karolina Kochan
241. Zuza Góra
248. Khadija Aliyeva, Sumeyya Aliyeva

Grupa I (do lat 8)

14. Zuzanna Miklaszewska
20. Aleksander Trzaskalski
67. Karol Wadas
71. Mikołaj Panek
84. Maja Zwierciń
109. Karolina Zagórska-Delkowska
111. Henryk Rudziński
114. Emilia Wąsik
127. Maria Ziobrzyńska
129. Adam Pavelko
130. Maria Jurasz
142. Inga Prokop
157. Elżbieta Węclaw
166. Ignacy Janas
175. Irena Szczurek-Maksymiuk

180. Aleksander Dudzik
182. Katarzyna Bednarz
208. Gedeon Liśkiewicz
209. Sara Liśkiewicz
212. Zofia Domańska
213. Tomasz Kurdziel
216. Karolina Jodłowska
230. Alina Maciaszek
243. Liliana Kosibowicz

SZOPKI SZKOLNE

7. Akademia Małych Einsteinów 2 w Krakowie
8. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 12 w Krakowie
11. Akademia Małych Einsteinów w Krakowie
12. Przedszkole Integracyjne Montessori w Krakowie
21. Akademia Małych Einsteinów na Szlaku Cysterskim w Krakowie
23. Katolicka Szkoła Podstawowa im. Świętej Rodziny z Nazaretu w Krakowie
30. Przedszkole Samorządowe nr 1 w Krakowie
33. Mały Samorząd Uczniowski ze Szkoły Podstawowej nr 61 w Krakowie
43. Zespół Placówek Edukacyjno-Opiekuńczo-Wychowawczych w Wielkich Drogach
45. Cracow International School
49. Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Gaju
50. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 3 w Krakowie
64. Zespół Szkół i Placówek Oświatowych
70. Szkoła Podstawowa nr 93 im. L. Rydla w Krakowie
74. Niepubliczne Przedszkole Akademia Małych Einsteinów w Krakowie
75. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 3 w Krakowie
78. Społeczna Szkoła Podstawowa nr 3 STO w Krakowie
79. Społeczna Szkoła Podstawowa nr 3 STO w Krakowie
80. Ogólnokrajowa Uzupełniająca Polska Szkoła i Przedszkole na Węgrzech
81. Centrum Kultury Podgórze
92. Samorządowe Przedszkole nr 80 w Krakowie
97. Publiczne Przedszkole w Czchowię
100. Zespół Szkół Specjalnych nr 11 w Krakowie
101. Rudawskie Centrum Kultury, filia Samorządowego Centrum Kultury i Promocji Gminy Zabierzów
103. Ogólnokrajowa Uzupełniająca Polska Szkoła i Przedszkole na Węgrzech
106. Szkoła Podstawowa nr 33 im. Króla Stefana Batorego w Krakowie
144. Branżowa Szkoła I Stopnia Specjalna w Wielkich Drogach

148. Społeczna Szkoła Podstawowa nr 3 STO Krakowie
149. Społeczna Szkoła Podstawowa nr 3 STO Krakowie
152. Szkoła Podstawowa im. bł. Celiney Borzęckiej w Krakowie
155. Szkoła Podstawowa nr 124 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Krakowie
168. Społeczna Szkoła Podstawowa nr 4 STO w Krakowie
169. Klub Dzieciocy „Dobre Miejsce” w Krakowie
171. Przedszkole Sióstr Sercanek w Krakowie
190. Zespół Szkolno-Przedszkolny z Oddziałami Integracyjnymi w Rusocicach
191. Niepubliczne Przedszkole „Akademia Bystrzaka” w Krakowie
193. Ośrodek Kultury Norwida w Krakowie
194. Zespół Szkół Specjalnych nr 14 w Krakowie
195. Szkoła Podstawowa nr 132 im. św. Benedykta z Nursji w Krakowie
197. Szkoła Podstawowa nr 132 im. św. Benedykta z Nursji w Krakowie
199. Szkoła Podstawowa nr 132 im. św. Benedykta z Nursji w Krakowie
200. Szkoła Podstawowa nr 132 im. św. Benedykta z Nursji w Krakowie
222. Samorządowe Przedszkole nr 61 w Krakowie
223. Samorządowe Przedszkole nr 47 w Krakowie
240. Szkoła podstawowa w Brzeziu

SZOPKI OFF

15. Jolanta Małczak
40. Paweł Nawął
68. Antonina Solecka
89. Bartosz Józefowski
105. Basia Adamczyk, Kuba Adamczyk
131. Marcin Kitala
145. Teresa Grebchenko z d. Malik
156. Zbigniew Bury
170. Andrzej Ożóg
179. OLZON Szpital Kliniczny im. Babińskiego w Krakowie
181. Miejskie Hafciarki w składzie: Maria Ronda Bautista López, Katarzyna Ból, Dorota Felecka, Monika Fiołek, Karolina Galus, Dominika Jakubowska, Monika Kurelewicz, Magdalena Książek, Paulina Maciaszek, Marta Majewska, Paulina Mol, Karolina Starostka-Kokoszka
183. Wiesław Barczewski
187. Jacek Kramarz
188. Cecylia Malik
218. Justyna Major
228. Koło Naukowe Ceramika Artystyczna

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego

unesco

Polski Komitet
do spraw UNESCO

Mecenas Muzeum:

WODOCIĄGI
Miasta Krakowa

Patroni medialni:

KRAKÓW

 kraków.pl

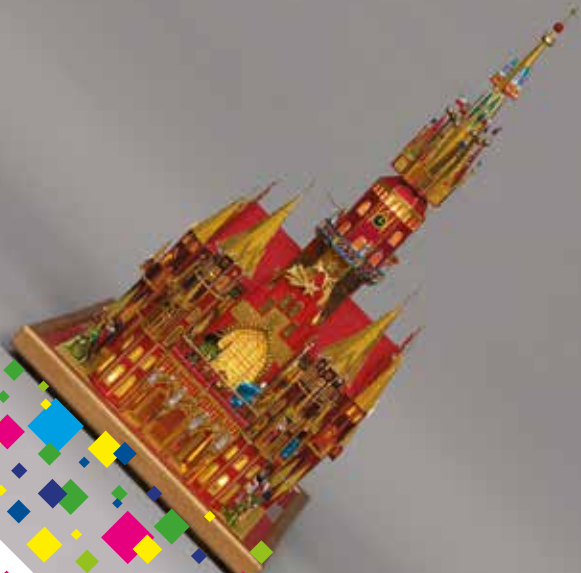
Kraków Culture
KARNET

Partner:

TOWARZYSTWO
MIŁOŚNIKÓW
HISTORII
I ZABYTKÓW
KRAKOWA

ISBN 978-83-67828-26-0

9 788367 828260

